

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt XVIII. De Promissione & Donatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

hoc ipso tacite consentit absolute in illam, nec videtur restringere consensum suum ad primum contractum. Numquam tamen hac sententia utendum extra casum grauisimae necessitatis, ob tenuem illius probabilitatem, ut dictum est.

78 Notandum est, ea quae diximus de matrimonio priuatim ratificando, intelligenda esse, quando antea in facie Ecclesiae contractum fuit, ita ut praesumeretur verum matrimonium, siue bona siue mala fide contrahentium: vel ubi decretum Concilij de parcho & testibus adhibendis non est promulgatum.

79 Dico Quarto, Si actus solum fuit irritus ratione solemnitate iure requisita; pro foro conscientiae, probabile est, non opus esse alia ratificatione, quamuis pro foro externo requiratur illa solemnitas. Ratio est; quia quando agentes sunt per se

habiles, & adest plenus eorum consensus, probabile est actum in foro conscientiae esse validum, ita ut neutra pars ante sententiam teneatur illum rescindere. de quo vide infra cap. 19. num. 32. & sequentibus. Vnde Siluest. v. Electio, l. n. 11. *Si electio tenet iure naturali, puta quia interuenit consensus eligentium; sed non tenet iure positivo, quia omnia fuerunt substantialia; secundum Innocent. quem communiter sequuntur DD. in cap. Quod sicut, de electione, si confirmetur electus, est verus Praelatus, & non tenetur in foro conscientiae resignare.* In contractibus autem certum est, non teneri rescindere ante petitionem partis, itaque parte non urgente, non opus est ratificatione. Quomodo ratificanda sit professio quando interuenit impedimentum, dicitur infra capite 41. dubitatione 7. num. 65. & 66.

CAPVT DECIMVM OCTAVVM.

De Promissione, & Donatione.

Habet Dubitationes 17.

DUBITATIO PRIMA.

Quid sit Promissio.

- 1 **N**OTANDVM est, Nomen *promissionis* esse generale, posseque extendi ad omnes contractus, sicut & nomen stipulationis: possum enim promittere rem aliquam sub aliquo onere, (v.g. ut detur pretium aut res alia) vel gratis. Verum hic loquimur de *promissione gratuita*, qua aliquid promittitur gratis ex liberalitate vel gratitudine; quae sic describi potest: *Promissio simplex* est deliberata & spontanea fidei obligatio, facta alteri de re quapiam bona & possibili. Dico *deliberata*, nempe plena deliberatione seu attentione, qualis requiritur ad peccatum mortiferum, ad meritum, & ad votum validum, ut recte Nauarrus cap. 18. num. 7. Vnde si quis promittat aliquid cum semiplena deliberatione, non satis aduertens quid faciat; non obligatur ad implendum, ne sub veniali quidem. Ratio est, quia cum haec obligatio sit onus quoddam, quod sponte suscipitur, non debet censei cuiquam impositum, nisi perfecte in illud consenserit; quod non fit absque perfecta deliberatione seu animaduersione quid agas. deinde quia alioquin non est actus perfecte humanus. vnde sequitur, etiam votum Deo factum cum imperfecta deliberatione, non obligare ne sub veniali quidem, quamuis violentatio voti validi, facta ex imperfecta deliberatione, venialis sit. de quo infra cap. 40. dub. 1.
- 2 *Quid promissio. Debet esse deliberata.*
- 3 *Votum.*
- 4 *Spontanea.* Dico *Spontanea*, ut excludatur promissio metu aut fraude extorta; haec enim non est valida promissio. vnde eam non tenemur implere nisi sit iurata, ut docet D. Thomas q. 89. art. 7. Nec refert,

(saltem in foro conscientiae) etiam si metu ille leuis fuerit, iuxta Siluestrum v. Restitutio. 2. §. Se primò. & Nauarr. cap. 17. num. 30. ratio est, quia qui metu etiam leui vel fraude extorquet promissionem, iniuriam facit; vnde ratione iniuriae potest promissor non soluere promissum. de quo plura diximus cap. 17. dubit. 6.

Dico *obligatio fidei*, quia non sufficit dicere, Ego faciam, significando solum voluntatem faciendi; sed oportet ut fides detur & obligetur, id est, ut homo se obliget alteri ex virtute fidei, seu fidelitatis; ut recte Soms l. 7. de Inst. q. 1. art. 2. vnde etiam non est satis dicere, Ego promitto me hoc facturum, si solum intendat significare animi sui propositum; non autem dare fidem, ut saepe fit. Si tamen ex tali modo loquendi alter deciperetur cum notabili suo detrimento; teneretur ille sub peccato mortali implere, quod verborum specie promissit; ut docet Nauarrus cap. 18. num. 6. quia non implendo, daret causam damni. Similiter non sufficit dicere, Ego promitto me facturum quidquid iusseris; si id dicas ut affectum tuum & animi promptitudinem ad alteri placendum tēsteris; non autem ut te illi obliges: quod etiam frequens est inter homines. Ratio est, quia haec & similes formulae loquendi saepe vsurpantur voluntatis vel testandi animi causa, non autem ex intentione se absolute obligandi. vnde tunc absolute non obligant. cum enim omnis vis obligandi promissionis sit ab intentione, non possunt ultra intentionem obligare. Vide Nauarr. comment. de datis & promissis pro iustitia, &c. num. 22. & 23.

6 *Promissio sola specie verborum.*

Dices, Quid si promissor sit dubius, quo animo verbis promissoris vsus sit?

Resp.

7
in dubio.

Resp. In vtroque foro inclinandum esse in eius fauorem; quia in dubio non est imponendum onus, quod, nisi sponte, non suscipitur. Ita multi Doctores. Verius tamen puto, si verba expressam promissionem præ se ferunt, in dubio in vtroque foro interpretandum valere, & obligationem induci, maximè in voto. Ratio est; quia quando verba sunt promissoria, non est præsumendum defuisse animum promittendi, cum hic ex natura rei adesse soleat: nisi de contrario, saltem per rationes probabiles constet; vel nisi verba sint talia, vt cum talibus circumstantiis non minùs soleant vsurpari aliter quàm promissorie. Neque tunc imponitur onus dubium, sed moraliter certum. Confirm. quia hic non est par eaditio promissoris & promissarij; nam constat de verbis promissionis, quæ fauent promissario; ergo hæc seruanda, nisi aliunde constet defuisse animum.

8 Dico, De re quapiam bona, vt excludatur promissio operis quod sine peccato præstari nequit; quia nulla potest contrahi obligatio ad id quod sine peccato præstari non potest, vt patet ex c. vlt. de pactis; id enim contradictionem implicat. sic enim fieret vt idem esset peccatum & virtus, bonum & malum; & vt homo peccaret non minùs omittendo peccatum, quàm faciendo.

Dices, Ergo promissio prodiga non obligat, cum profusio rerum suarum sit opus malum.

9
Promissio prodiga.

Resp. Plerique DD. expressè concedunt, promissionem, qua parte prodiga est, non obligare; idque verum esse quidam aiunt, etiam si iuramento confirmata sit. Ita enim docet Sotus lib. 4. de Iust. q. 7. art. 1. ad 2. & Bañes q. 62. art. 5. dub. 5. Quam sententiam quibusdam euentis veram esse dico. Primò, Quando ita est prodiga, vt eius executio absolute sit illicita. hanc enim rationem in probanda sententia sua prædicti DD. adferunt. Secundò, Quando aliquid est promissum in modum pretij, nec promissor aliter intendit dare, tunc enim non tenetur ad excessum, nisi iuramentum interuenierit; vt patet in promissione vsurarum & pretij enormis. Denique, Quando meritò præsumi potest, promissorem fuisse deceptum, aut promissionem non fuisse omnino liberam, alioquin si nihil horum intercedat, & executio sine peccato fieri possit, non video, cur promissio prodiga non obliget; maximè iuramentum accedente, etiam si ipsa imprudenter & cum peccato facta fuerit. multa enim imprudenter & cum peccato fiunt, quæ tamen facta tenent, nec facile rescindi possunt: vt si puella nobilis, contra voluntatem parentum, & cum familia indignatione promittat nuptias ignobili & pauperi, peccat quidem promittendo, tamen verè obligatur. Pari modo etiam si promissio aliquando peccatum sit ob circumstantias, vel quia prodiga; tamen fieri potest, vt impletio eius peccatum non sit. suppono enim rem esse in plena potestate promittentis, neque illam alteri priori debitam. Ratio est; quia etsi prodiga largitio, quæ est executio promissionis, peccatum sit, dum adhuc liber es, & nondum obstrictus; tamen postquam te obligasti promissione vel iuramento, non est peccatum, sed actus iustitiæ; vel fidei; vel religionis, prout te intendisti obligare; neque amplius habet immediatè rationem donationis, sed solutionis debiti. Sicut enim prodiga donatio, incipiens à traditione, dominium transfert; ita prodiga promissio ius tribuit,

16
Executio non est peccatum.

quo iure in altero iam posito, teneris promissum soluere, si nihil prædictorum impediatur. In hanc sententiam intelligo Sancium lib. 1. de Matrimonio disp. 14. & Molinam disp. 271. & quosdam alios Doctores.

DUBITATIO II.

Quid sit donatio, & quomodo differant donatio, promissio, pollicitatio, pactum, & stipulatio.

Notandum est, nos hic loqui de donatione gratuita, quæ fit vel ex mera liberalitate, vel etiam ex gratitudine. Hæc definitur solet, *Datio liberalis*. Per *datationem* intelligitur actio donantis, natura sua sufficiens ad dominium transferendum, quæ fit vel traditione rei, vel verborum officio. Est enim duplex *donatio*: alia incipit à reali traditione, vt quando res ipsa simul traditur; & hæc est completa donatio, transferens dominium: alia incipit à promissione, vel à verbali traditione; vt cum dico, Do tibi meum equum, qui absens est. Hæc donatio verbalis natura sua sufficiens est ad dominium transferendum; tamen iure positio impeditur, ne dominium transferat, nisi secuta reali traditione; vt dictum est cap. 3. dub. 3. Vnde si quis rem sic donatam Petro, donaret aut venderet Paulo, & eidem traderet; Paulus acquireret illius rei dominium, & Petrus solùm haberet actionem personalem in donatorem, vt compenset rei æstimationem; quia per donationem verbalem, non secuta reali traditione, non fuit translatum dominium in Petrum, sed solùm concessum ius ad rem, tribuens actionem personalem; in Paulum autem per traditionem realem translatum est dominium. vide infra cap. 21. dubit. 19.

11
Duplex donatio.

12

Dicitur *liberalis datio*; quia neque fit tamquam iure debita, neque vt aliquid reddatur tamquam iure debitum. vnde excluditur omnis donatio, quæ habet rationem solutionis debiti, vel permutationis; neutra enim est liberalis.

13
Liberalis.

Dico, *Tamquam iure debita*, quia bene fieri potest tamquam debita ex gratitudine, quæ donatio remuneratoria dicitur. non enim repugnat, aliquid dari ex liberalitate, & ex gratitudine; cum liberalitas sit dispositio necessaria ad gratitudinem. nemo enim potest esse gratus in benefactoribus, nisi sit liberalis. Imò eadem donatio simul ex affectu liberalitatis & gratitudinis sequi potest. Potest enim quis in donando vtriusque virtutis bonum & laudem spectare. Vt ergo dicatur *liberalis*, sufficit vt non sit debita ex iustitia, neque ad tale debitum alteri imponendum ordinetur. Quæ tamen merè liberalis est, non fit ex gratitudine, sed affectu solius liberalitatis.

14

Ex his patet, quomodo distinguantur *promissio* & *donatio*. *Promissio* enim natura sua (id est, seposito iure positio) non habet vim transferendi dominij: *donatio* verò, etsi tantum verbis fiat, habet. Ratio est, quia *promissio* respicit donationem futuram: *donatio* verò est translatio rei in alterum in presenti, posito tamen iure, quo impeditur translatio dominij per donationem verbalem, parum videtur interesse inter hanc donationem & promissionem.

15
Discrimen promissionis & donationis.

Pollicitatio est offerētis solius promissum; L. 3. de Pollicitatio.

16
Pollicitatio.

pollicit. seu est nuda promissio, nondum secuta acceptance. vnde omnis pollicitatio est promissio, non contra.

Pañum. Pañum est duorum consensus atque conuentio. d. L. 3. 7. eodem. vnde ad rationem pañi requiritur consensus duorum: ad rationem pollicitationis, solum vnus. Transit autem pollicitatio in pañum, quando is, cui facta est, eam acceptat.

Stipulatio. Stipulatio autem est contractus verborum, vel formula contrahendi, quæ fit præcedente interrogatione creditoris, & secuta responsione debitoris. vt supra cap. 17. dubit. 2. explicatum est. vide Gomezium tom. 2. cap. 9. num. 1. 2. 3. & Siluestrum v. Pollicitatio.

D V B I T A T I O I I I.

Vtrum promissio ob turpem causam, seu propter opus malum (v. g. ob fornicationem, homicidium) obliget.

17 *Ante opus præstitum, nõ obligat.* **R**espondeo & Dico Primò, Promissio, omnisque pactio ante patratiõnem operis prauis, cuius causa ipsa est facta, est inualida, & vtrò citroque nullius roboris. Ratio est, quia nemo potest obligari ad peccatum; hoc enim contradiccionem implicat: vnde promissor operis non tenetur; quare nec promissor pecuniæ, opere nondum præstito, tenetur, cum eius promissio respectiua fuerit, vt pote solo intuitu illius operis facta: imò tenetur illam reuocare, tamquam iniquam, & ad malum directè allicientem.

18 *Opere patrato obligat.* Dico Secundo, Patrato opere malo, verius est promissorem obligari soluere promissum. colligitur ex Couarr. ad reg. Peccatum. p. 2. §. 2. nu. 1. Caietan. q. 32. art. 7. Medina C. de restitutione, q. 28. etsi enim hic puter solum debere restitui, eò quòd opus turpe sit inuendibile; tamen dicit promissum debere solui, vt fidem suam promissor liberet. Verum, non tantum ex virtute fidei, vt vult Medina, sed etiam ex iustitia videtur teneri. Probat, quia non fuit promissio gratuita, sed onerosa, nempe locatio & conductio operarum, vel contractus innominatus, Do vt facias (vt si promittas annulum vel catenam pro maleficio:) ergo si opera iudicio humano tanti valet, quanti res promissa, vbi præstita fuerit, nascetur obligatio iustitiæ in promissore. quando enim altera pars impleuit contractum, tenetur altera lege iustitiæ. Quòd autem in huiusmodi contractu possit esse æqualitas, patet; quia in opere præstito non solum est malitia consideranda, sed etiam labor, periculum, detrimentum fortunarum, & similia, quæ executor tua causa subit. Item fidelitas, quam tibi præstitit, & voluptas aut vtilitas, quæ tibi inde prouenit: atqui hæc apud homines digna pretio æstimantur, vt rectè docet Caietanus. Nec refert, quòd malitia illis sit connexa, quia possunt hæc seorsim à malitia operis considerari: licet in bonis opèribus labor, periculum, damnum, possunt considerari per se, & præcisa ab operis sanctitate, ita vt non committatur simonia; vt si quis pacificatur dari sacerdoti 100. aureos, vt in loco, vbi est periculum capitis, semel faciat Sacrum; hic periculi abstrahitur ab operis sanctitate, & pretio æstimatur absque simoniæ culpa: ergo simili-

19 *Qua in opere æstimantur pretio.* ter in malis poterit periculum abstractim pretio æstimari absque malitia. Hinc sequitur, Mercedem opere præstito accipi & exigi posse, quia debetur Iure naturali: & eam accipiendo non obstringit se ad aliquid quod sit peccatum, nec approbat facinus commissum. potest enim illud detestari quæ peccatum, & dolere se fecisse: tamen quia factum est, potest persequi commodum & Ius, quod ex eo obuenit. Secus si accipiat mercedem ante opus: quia non potest accipere nisi obligando se & promittendo tacitè operis executionem. qui enim accipit pactam mercedem ante opus, confirmat se in contractu, & spondet opus, vt ex parte sua contractum impleat. cumque antea solum esset promissio conditionata, seu respectiua, Si solues mercedem; iam fit absoluta, quia impletur conditio sub qua promiserat opus.

ter in malis poterit periculum abstractim pretio æstimari absque malitia.

Aduerte tamen, probabile esse, eum, qui aliquid promissit pro opere malo, quod legibus puniatur, vt pro homicidio, adulterio, furto, & similibus; non teneri ad implendum promissum, etiam opere secuto; quia est communis sententia Doctorum vtriusque Iuris, vt docet Couarruias supra n. 6. Et confirmatur ex L. Si plagij, l. 2. 3. 7. de verborum obligationibus. vbi dicitur: *Si plagij (alij legunt, flagitij) faciendi, factiue causa, concepta sit stipulatio, ab initio non valet.* & L. Generaliter nouimus, turpes stipulationes esse nullius momenti. quibus locis lex reddit irritas tales conuentiones. Quamuis responderi possit, leges illas & similes ita accipiendas esse, vt significant non valere tales stipulationes ante factum, neque etiam post factum darius petendi promissum in foro externo: non autem earum mentem esse, tollere obligationem naturalem, quæ ex huiusmodi promissionibus onerosis oritur. vide supra cap. 14. dub. 8.

20 *Contraria est probabilia.* *21 Mens istarum legum.* **D V B I T A T I O I V.**
Quenam promissiones sunt irritæ Iure positiuo.

D V B I T A T I O I V.

Quenam promissiones sunt irritæ Iure positiuo.

22 **S**uppono, Iure naturæ irritas esse omnes promissiones, quarum impletio est illicita: quia nemo potest obligari ad peccatum. Iure autem positiuo probabile est esse irritas, Primò, Omnes eas promissiones, quæ factæ sunt ob turpem causam, quæ legibus puniatur, etiam si earum impletio illicita non sit: quamuis contrarium verius videatur, vt iam dictum est.

23 Secundo, Irritæ sunt omnes promissiones, quæ præbent occasionem peccandi: vt si promittas alicui, quòd non tenebitur in posterum de dolo, de vi, de iniuria, de furto. vt patet L. 27. §. 4. 7. de pactis. si tamen post iniuriam commissam, liberè eam condones, valet condonatio. non enim leges impediunt condonationem; sed volunt, ne ex vi promissionis aut pacti præcedentis, tenearis condonare.

24 Tertio, Irritæ sunt quæ adimunt libertatem disponendi de rebus suis: vt si promittas alicui quòd illum instituas heredem, quòd non reuocabis testamentum, quòd dabis tantum, v. g. 100. si non instituas heredem. Hæc omnia comprehenduntur L. Pacta. 6. C. de pactis, vbi sic dicitur:

Pacta,

Pa³⁰cta, qua contra leges constitutionesque, vel contra bonos mores sunt, nullam vim habere, indubitati In-
ris est. Idem colligitur ex L. Stipulatio hoc mo-
do. 61. 7. de verb. oblig. Contra leges ea dicuntur
fieri, in quibus promittitur aliquid quod leges
prohibent, vt homicidium, furtum. Contra bonos
mores sunt, per quæ datur occasio iniquè agendi,
vt in exemplis in. 23. vel impediuntur illi mores,
quos expedit esse in Rep. bene instituta. vide Sil-
uest. v. Pactum. n. 8. & 11. & Molinam disp. 27 1.

25 Iuramento confirmata sunt valida.
Aduerte tamen, etsi promissiones & pacta quæ
dicuntur esse contra bonos mores, sunt per se irri-
ta, tamen si accesserit iuramentum, esse seruanda:
vt docet Siluest. v. Pactum. n. 11. Omne enim iu-
ramentum seruandum est, nisi sit de re illicita, vel
contra leges, vel alia ratione contra bonum publi-
cum, vt supra cap. 17. dub. 7. n. 54. ostensum est.

Nec obstat, quod hæc pacta dicantur esse con-
tra bonos mores, iuramentum autem contra bo-
nos mores præstitum non sit obligatorium, vt ha-
betur c. Non est obligat. 58. de regulis Iuris. in 6.
quia vt Siluester ait, non sunt contra bonos mores
naturales, (de quibus intelligenda est ista regula)

26 Contra bonos mores.
sed civiles; id est, non sunt contra virtutem, ita vt
res promissa sit peccatum, sed possunt incommo-
dare moribus, quos expedit esse in Republica.
Hoc modo pactum, quod filia, dum nuptui tra-
ditur, cum patre init, vt dote contenta, nullum ad
bona paterna regressum habeat, est contra bonos
mores, & irritum iure civili; tamen iuramento
confirmatur, vt constat cap. Quamuis pactum. de
pactis, in 6. & promissio vsurarum est contra bo-
nos mores; quia occasione præbet exigendi vsu-
ras; tamen impleri debet, si iuramentum accedat.

27 Debitores. de iureiurando. Potest tamen in
huiusmodi pactis peti dispensatio iuramenti ab
Episcopo, si in illis aliqua iniuria intercessit, &
tunc promissionem non seruari. vt supra cap. 17.
dubit. 7. dictum est.

DVBITATIO V.

Utrum promissio vel donatio interna obli-
get nos homini.

28 Non obligat nos homini.
R Espondeo & Dico Primò, Etsi promissio vel
donatio purè interna, facta Deo, obliget nos
Deo cordium inspector; non tamen facta homini,
obligat homini. est communis sententia DD.

29 Sed difficultas est, Utrum id proueniat ex solo
iure positiuo, an ex iure naturali. Quidam putant
id prouenire ex solo iure positiuo. consistendo
enim intra limites Iuris naturalis, talem actum in-
ducere veram obligationem. Ita Ledesma in 4.
p. 2. q. 18. a. 1. dub. 13. & inclinatur Sotus lib. 7. q. 1.
art. 2. Molina disp. 266. Probari potest Primò,
quia promissio interna addit aliquid supra nu-
dum propositum, ergo magis obligat. Secundò,
Actu interno, quo quis non vult amplius rem ha-
bere in bonis suis, potest amitti possessio & domi-
nium: ergo etiam causari obligatio erga alterum.
Tertio, Tota vis obligandi promissionis & dona-
tionis est à voluntate interna: ergo hæc sufficiens
est ad obligandum. confirmatur, quia expressio ex-
terior non est necessaria, nisi vt possit cognosci &
acceptari ab altero: atqui hæc acceptatio iure na-
tura non est necessaria. Hęc sententia est probabilis.

Est proba-
bilis.

Dico Secundò, Probabilis tamen videtur
promissionem donationemque internam iure na-
tura esse insufficientem & inualem ad obligan-
dum. colligitur ex D. Thoma q. 88. art. 1. vbi di-
cit, promissionem vnus hominis non posse alteri
fieri nisi per signa externa, Deo autem posse fie-
ri per internam cogitationem. Idem tenent pas-
sim Thomistæ. ratio est; quia promissio & dona-
tio sunt signa quædam practica, efficientia id-
ipsum quod significant. qui enim dicit, Promit-
to tibi, Do tibi, non solum significat internam
cogitationem & affectum dandi, sed etiam ip-
sum actum donationis & promissionis, qui in
hisce verbis sub tali intentione prolatis, forma-
liter consistit; & effectum eius, scilicet obliga-
tionem, quæ nascitur in promittente, & ius,
quod nascitur in promissario. Quare cum actus
interni non sint idonea signa ad alteri significan-
dum, non sunt etiam instrumenta ad se alteri
obligandum: nam hæc aptitudo fundatur in si-
gnificatione ad alterum. Si tamen alter posset
cognoscere internas cogitationes, sicut possunt
Angeli, quando ad eos diriguntur; tunc per actum
internum optimè posset donatio & promissio fie-
ri. Accedit, quod talis promissio non sit acceptata;
quod tamen necessarium est ad obligationem, vt
statim dicetur. sub hac enim tacita conditione fie-
ri censetur.

Ad primum Respondeo, Interna promissio ad-
dit supra propositum aliquam inchoationem pro-
missionis, quæ tamen adhuc est insufficientis ad
causandam obligationem.
Ad secundum, Etsi possessio & dominium pos-
sint amitti actu interno, vt cum res habetur pro
derelicto; non tamen transferri in alterum: ad
hoc enim plura requiruntur. facilius enim est ali-
quid desinere, quam incipere esse, aut in altero
produci. vnde nec ius alteri dari per internam
promissionem potest.

Ad tertium, Etsi tota vis obligandi sit à volun-
tate, tamen voluntas non potest eam immediatè
in homine causare absque actu externo, tamquam
instrumento; alioquin hæc ipso quo interius
vellem, alter haberet ius in omnia bona mea, nec
possem ea alteri dare vel retinere. hinc fit, vt
etiam iurisdictioni sine actu externo dari nequeat,
vt communiter Theologi docent. Ad confirma-
tionem. Non tantum idèd requiruntur externa
signa, vt alteri significetur voluntas donandi, sed
etiam vt ipsa donatio & promissio per illa fiat, vt
dictum est.

Ad argu-
menta.

DVBITATIO VI.

Utrum promissio vel donatio externa obli-
get ante acceptationem, & quomodo
acceptanda dum sit absenti.

34
R Espondeo & Dico Primò, Promissionem
ante acceptationem ordinariè nullam parere
obligationem naturalem, teste Gomezio to. 2. c. 9.
n. 1. & seqq. & patet L. 1. 7. de pollicitationibus.
Idem dicendum de donatione, vt ex communi
sententia Doctorum docet idem Gomez. tom. 2.
cap. 4. n. 3. & colligitur apertè ex L. Absenti. 10.
T 2 7. de

Potest reuocari.

7. de donat. & L. Nec ambi. 6. C. eodem. Vnde sequitur, ante acceptationem semper reuocari posse: quod tum ex prædictis Iuribus, tum ex aliis clarè deducitur, vt L. Multum interest. 6. C. Si quis alteri, vel sibi. & L. Si pater. 4. 7. de manumissis vindictâ.

Idem in omnibus aliis contractibus locum habet. L. Contractus. 16. C. de fide Instrumentorum. & alibi. Ratio est, quia obligatio non nascitur nisi mutuo duorum consensu. L. 1. 7. de pactis. quare priusquam alterius consensus accedat, prior potest pœnitere, & suam oblationem reuocare.

35
An valeat mortuo donatario.

Ex his patet Primò, Mortuo donatario ante acceptationem, inualidam esse donationem: quia amplius acceptari nequit.

Dices, Poterit acceptari ab heredibus.

Resp. Ex rigore Iuris non posse; quia ad illos directâ non fuit. videtur tamen posse ex quadam æquitate, quia heredes personam defuncti repræsentant: & præsumendum est, eam esse mentem donatoris, vt si defunctus beneficio eius frui non possit, heredibus illius prodesset; nisi de contrario constet. quod intellige, si illi heredes sint liberi: secus si extranei.

An mortuo nuntio.

Secundò, Quando donatio defertur per nuntium, si contingat illum mori ante insinuationem vel traditionem, censetur tacite reuocata: quia per mortem mandatarij soluitur mandatum. L. 57. Mandatum. 7. mandati. vnde consensus donatoris, qui illi commissus & per illum deferendus erat ad donatarium, quasi euanescit: quo fit vt duorum consensus non possint concurrere.

Hoc tamen intellige, si nuntio commissum erat vt verbis & traditione reali rem perageret: secus si solum litteras deferendas habuit. hæ enim si ad manus donatarij peruenerint, sufficiunt ad donationem insinuandam vel deferendam. vnde ipse vicissim per litteras poterit eam acceptare.

36
Quædam pollicitationes obligant.

Dixi ordinariè, quia à Doctoribus excipiuntur quædam pollicitationes, quæ obligant ante acceptationem; nempe quæ fiunt ciuitati, vel Vniuersitati, vel Ecclesiæ, vel hospitali. In Iure tamen non inuenitur expressè, nisi de promissione facta ciuitati ad instaurandas ruinas, vel ob honorem ab ea receptum aut recipiendum, vel ad opus aliquod faciendum, si hoc opus iam sit inchoatum: de quibus 7. de pollicitationibus, per totum. Verùm Doctores id extendunt ad promissiones iam dictas: quia promissiones & donationes ad pias causas, videntur æquari donationibus & promissionibus factis ciuitatibus, si priuilegia spectemus. vt patet L. Illud. 19. & L. Vt inter 23. C. de sacrosanctis Ecclesiis.

37
An Iure natura requiratur acceptatio.

Conat sententia non requiritur.

Sed difficultas est, vnde proueniat quòd ex promissione & donatione, ante acceptationem non oriatur obligatio. Quidam putant id prouenire ex solius Iuris positiui dispositione; nam consistendo intra limites Iuris naturalis, sufficere consentum ad obligationem. Ita Couarruias in caput Quamuis pactum. p. 2. §. 2. num. vlt. Molina disp. 263. Probatur Primò, Quia ex pollicitatione facta ciuitati oritur obligatio: ergo hic actus natura sua ad hoc est sufficiens. consequentia patet; quia Ius civile non tribuit contractibus maiorem vim quam natura sua habeant; quamuis interdum ob bonum commune illis vim, quam per se habent, adimat. Secundò, Quia in gratuitis promissionibus acceptatis, obligatio non oritur

ex acceptatione, sed ex gratuita promissione, quæ non expectat obligationem reciprocâ.

Hæc sententia est probabilis; & ex ea sequitur, 38 promissiones & donationes ad pias causas esse validas ante omnem acceptationem. quod tenet Felinus in cap. 1. de pactis, n. 7. citatque pro se Bartolum, Baldum, Panorm. & alios. ratio est; quia Iure naturali sunt validæ, & Iure ciuili non sunt redditæ inualidæ: nam leges ciuiles, quæ irritas reddunt tales promissiones & donationes, non habent vim in piis causis, eò quòd Iure Canonico (ad quod ea res pertinet) non inueniantur approbatæ. Sed contraria sententia videtur esse communior Doctorum, vnde

Dico Secundò, Verius videri, quòd promissio & donatio non habeant vim obligandi ante acceptationem, id prouenire non tantum ex Iure ciuili, sed etiam ex Iure naturali, vel Iure gentium. vnde vt habeant vim absolutè obligandi, Iure gentium requiri acceptationem. Probatur Primò, Quia in contractibus onerosis ante acceptationem licitum est vbique gentium pœnitere & reuocare suam oblationem; vt patet in contractu emptionis, sponsalium, matrimonij, & aliis: nec opus est expectare donec alter acceptet vel reiciat: ergo idem licitum erit in promissionibus & donationibus gratuitis, nisi lex positiua adimat hanc potestatem. Secundò, Sicut promissio vel oblatio onerosa, qua quis se obligat, habet tacitam conditionem, nempe, Si alter vicissim se velit obligare; ita etiam promissio & donatio habent tacitam conditionem, Si acceptentur: nam vt L. Qui absenti. 38. 7. de acquirenda vel amitt. possess. dicitur, Qui promittit vel donat, non videtur animum se obligandi habere, donec alter acceptet, ergo sicuti ibi conditione nondum impleta, potest reuocare oblationem; ita & hic. Tertio, Quia ex contraria sententia sequitur, eum, qui apud se, nemine audiente, diceret, Promitto vel do Ioanni 100. teneri manifestare hanc suam donationem Ioanni an velit acceptare, nec posse pœnitere. quod tamen videtur durum, & credibile nulloquam gentium vsitatum.

Ad primam rationem Respondeo, Ius ciuile non efficere vt pollicitatio facta ciuitati vim habeat absolutam ante acceptationem; (nihil enim tale colligi potest ex vlla lege toto titulo de pollicitationibus) sed ne possit reuocari pro libito, sicut ex natura rei possit: vt patet ex L. 3. eodem tit. vnde fit, vt talis promissio semper possit acceptari, & promissum peti: quæ petitio videtur necessaria vt tenearis soluere, vt iisdem legibus indicatur. Nec tenetur promissor eam ciuitati insinuare: nulla enim lex id præcipit. Idem dicendum videtur de pollicitationibus ad causas pias: nisi ex intentione promittentis vim habeant voti: nam tunc sponte solui debent. Itaque ex pollicitatione omni, nascitur quædam obligatio veluti conditionata & suspensa, donec acceptetur, vel reuocetur; quam reuocationem Ius positiuum potest impedire. vnde tunc Ius ciuile non tribuit propriè pollicitationi vim, quam Iure naturali vel gentium non habet, sed impedit ne possit reuocari.

Ad secundam, Obligatio non oritur ex acceptatione tamquam ex cauta directâ, sed tamquam ex conditione sine qua non. sicut enim ignis est sufficiens causa calefactionis aquæ, tamen non potest ex eo nasci calefactio, nisi aqua debito modo appli-

applicetur; ita promissio est sufficiens causa obligationis, & iuris in altero, si alter eam acceptet: quæ acceptatio est veluti conditio necessaria, vt promissio vim exerat, iusque tribuat.

42. Altera pars. De modo acceptandi, quando facta absenti. Debet insinuari per nuntium vel epistolam.

Quod ad alteram partem huius dubitationis, quæ est de modo acceptandi, seu quid requiratur, vt donatio facta absenti, valide possit acceptari, attinet; dicendum est, Primò requiri, vt donator absenti per epistolam, vel nuntium, cui id commiserit, eam deferat, vel insinuet. id enim necessarium est, vt duorum voluntates in vnam concurrant; vt colligitur L. Absenti. 10. 7. de donationib. & L. 1. 7. de contrahenda emptione. Vnde si alius quispiam præcurrrens, cui id mandatum non fuit, donationem illi insinuet, non sufficit vt valide acceptari possit; quæ est communis sententia DD. vt refert Clarus lib. 4. §. Donatio. q. 12. & colligitur ex Glossâ in L. Nec ambigi. 6. C. de donationibus. Ratio est; quia cum promissor non intendat per hunc hominem, suum consensum & obligationem in alterum dirigere, non potest alter acceptando, aliquid iuris acquirere. nam cui nihil valide offertur, nihil etiam potest valide acceptare. Cum autem ipse nuntium mittit, tunc in verbis nuntij suum consensum & obligationem ponit, vt per eum ad absentem deferatur: & sic dum absens coram nuntio acceptat, duorum consensus concurrunt; quod ad rationem pacti est necessarium, vt dictum est dubit. 1. cap. 17.

43. Debet acceptari coram nuntio, si per nuntium offeratur.

Secundò, Si donatio per nuntium deferenda vel facienda est absenti; requiritur vt hic eam coram nuntio acceptet: nec sufficit eam acceptare coram aliis; vt ex multis Auctoribus ostendit Sancius lib. 1. de Matrimonio, disp. 7. n. 35. Ratio est; quia alioquin duorum consensus non concurrunt, nec vicissim innotescent. Quam ob rem acceptatio debet exprimi illi qui eam offert, id est, ipsi promittenti, vel eius nuntio, qui eius locum supplet. Hoc ipso enim, quo aliquis destinatur ad absentem, vt offerat ei promissionem alterius, constituitur etiam ad recipiendam eius acceptationem; vel, si promissio sit onerosa, eius re-promissionem.

Vnde sequitur, Non videri veram sententiam Siluestri v. Matrimonium. 5. qu. 12. & quorundam aliorum, qui docent, quando matrimonium contrahitur per nuntium vel litteras, sufficere vt absens exprimat consensum suum aliis. debet enim consensus absentis exprimi illi qui eum petit, & qui sub conditione illius sibi rependendi, in alterum consentit; nisi constet, aliam esse promittentis mentem. Quod addo; quia non est de essentia contractus, vt consensus absentis, cum quo contrahis, tibi innouerit. Si enim mens tua est, vt statim contractus valeat posito alterius consensu, etiam antequam tibi innotescat, statim valebit. hoc tamen non præsumitur, nisi clarè sit expressum.

Si offeratur per litteras.

Si verò per litteras promissionem tuam absenti obtuleris; vt acceptatio eius sit valida, ita vt retrocedere nequeas, requirit, vt ea tibi vicissim per litteras, vel per nuntium ad te missum, innotescat. Ita Sancius supra. Probatur Primò, Quia requiritur acceptatio exterius expressa, ita vt promissor eam possit intelligere. Deinde, quia alioquin non concurrunt consensus duorum in vnum. Denique, quia antequam tibi innotescat consensus alterius, potest ille suum consensum reuocare: ergo & tu

potes tuum. quod maximè locum habet in promissionibus respectiuis, quæ requirunt re-promissionem. hæ enim omnes hanc tacitam conditionem habent, Si is cui promittis, vicissim re-promittat, seseque obliget: quod fit signo externo ad promissorem directo. In gratuitis tamen promissionibus vel donationibus, non puto necessarium vt litteræ acceptationis vel nuntius ad donatorem peruenerint: quia non tanti interest eum, qui gratis donat, scire suam donationem acceptari, quam eum, qui sub onere aliquid offert, & re-promissionem expectat, nosse, alterum re-promittere. cuius signum est, quòd donator non sit multum de eo cognoscendo sollicitus. Secus verò in eo, qui contractum onerosum init. Denique qui gratis donat, non videtur beneficium suum ad hoc velle restringere, vt non habeat vim, nisi litteras de acceptatione acciperit: sed potius cupit illud, simulatque debito modo acceptatum fuerit, efficax esse.

Tertiò, Requiritur vt non reuocet donationem ante acceptationem. si enim reuocet, & nuntio, quem misisti, id innotescat; non potest quidquam efficere. L. Si verò. 12. §. Si mandauero. 7. Mandati. quia extinctum est mandatum, vt ibidem dicitur; ac proinde omnis potestas insinuandi, vel tradendi, ei adempta. Si autem non innotescat ante executionem, tunc distinguendum est: vel enim ille se habet solum instar nuntij, referentis alterius donationem, aut rem tradentis; vel habet mandatum faciendi donationem. Si priore modo se habeat; facta reuocatione, nihil fit: quia deest omnino consensus ex parte donantis. ille enim nuntius solum habet officium nuntiandi vel tradendi; non autem tribuendi aliquid iuris. Si secundo modo, valent eius acta, non quidem ad transferendum dominium; sed ad tribuendum donatario ius ad rem, & donatori iniiciendam obligationem ad consensum. Colligitur L. Si mandatum. 15. & L. 26. Inter causas. 7. Mandati. Teneatur enim mandator ratum habere, quod ex vi mandati, bona fide, eius nomine gestum est. Vide Gomezium tom. 2. cap. 4. num. 3.

44. Si reuocet consensum, missio nuntio.

Petes, Vtrum post mortem donatoris possit donatio valide acceptari?

An post mortem donatoris possit acceptari.

Resp. Primò, Quando ipsa donatio ante mortem facta est ex parte donatoris, & missa epistola vel nuntius, qui illam absenti insinuet, vel rem tradat; si contingat donatorem moriente insinuationem, verius est illam nihilominus valide acceptari posse. Ita docet Sancius lib. 1. de Matrimonio, disp. 6. n. 5. & Molina Iureconsultus lib. 4. de primogen. cap. 2. num. 77. Ratio est; quia donatio illa, ex parte donantis fuit valida, etsi reuocabilis; vt expressè habetur L. Nec ambigi. 6. C. de donat. & manet virtute impressa litteris vel nuntio, vt ad donatarium transeat. Vnde perseuerat post mortem; ac proinde potest tunc acceptari. Confirmatur Primò, Quia donatio mortuo donatore non potest reuocari per heredem, etiam si nondum sit acceptata, vt passim docent DD. Couarr. lib. 3. variat. c. 14. n. 17. Iulius Clarus §. Donatio. qu. 13. in fine, & alij. quòd est signum, illam posse valide acceptari post mortem. quorum enim adempta heredi potestas reuocandi; si non potest acceptari? Confirmatur Secundò, Quia donatio est gratia quadam: quando autem gratia facta est ex parte concedentis; potestas executoris non exspirat morte concedentis, vt expressè dicitur

cap. Si super gratiam. 9. de offic. delegati, in 6. Contraria tamen sententia est plurimorum Doctorum, ut ostendit Sancius: quorum fundamentum est quia mandatum morte mandantis soluitur. Verum hic non est propriè mandatum donandi, sed donatio ipsa, ut dictum est. Itaque illa ratio ad alium casum pertinet. Vnde

46 *Si solum sit mandata, non potest.* Dico Secundo, Quando donatio ante mortem donatoris non est facta ex parte ipsius, sed solum mandata fieri; ut si misit rem per nuntium vel procuratorem, cum mandato ut suo nomine det absentem: tunc si ante quam ille munere suo fungatur, contingat donatorem mori, non potest donatio validè acceptari. Vnde res illa restituenda est heredibus donatoris. Ratio est; quia ante mortem donatio facta non fuit, sed solum datum fuit mandatum donandi. mandatum autem morte mandantis expirat, ut habetur d. L. 26. Inter causas. 7. Mandati. vnde procurator ille non potest donationem nomine sui mandantis facere; & si fecerit, erit nullius momenti: ac proinde etiam acceptatio. Hoc tamen intelligendum est, nisi mandatum fuerit in fauorem pia causa; quia istud morte mandantis non expirat, ut notat Molina ex Couarruua lib. 1. variat. cap. 14. num. 16: vnde etiam post mortem est exequendum. cuius ratio est; quia quilibet presumitur ita tacite voluisse in vita, cum opera pietatis tunc maximè homini sint necessaria. Confirmatur ex L. Si pater. 4. 7. de manu. vind. vbi mandatum de manumittendo seruo non expirat morte mandantis, fauore libertatis: ergo multò magis idem dicendum fauore pia causa, & salutis animæ.

Mandatum in fauorem pia causa.

Hinc sequitur, Si culpa nuntij donatio non fuerit tempestiue ante mortem donantis facta, ipsum teneri ad duplicem restitutionem: nam heredibus defuncti tenetur ratione rei, quæ tunc illorum est; donatario ratione damni, quod eius culpa contraxit, ut rectè notauit Molina disp. 263. posito enim tali mandato, tenebatur nuntius lege iustitiæ adhibere diligentiam, & mandatum ex mente mandantis in commodum donatarij implere.

Aduerte tamen, quosdam sentire, mandatum donandi non expirare morte donatoris, eò quod sit gratia quædam. ita Emanuel Sà v. Donatio. num. 21. & v. Mandatum, num. 2. quæ sententia est probabilis: & iuxta illam non tenebitur nuntius ille heredibus, sed soli donatario.

DUBITATIO VII.

Qui possint promissionem vel donationem absentem factam acceptare: siue, ut Iurisperiti loquuntur, Qui possint pro absente stipulari.

Respondeo, Primò id potest omnis qui ab altero generalem vel specialem habet commissionem.

47 Secundo, Is qui est sub alterius potestate, ita ut nō sit sui iuris. ut filius familias pro patre, seruus pro domino, Religiosus pro Prælato. Ratio est, quia censetur vna persona. non tamen famulus mercenarius pro suo domino, aut subditus pro Principe, quia sunt sui iuris. vnde Instit. de inutilibus stipulationibus. §. Si quis alij, dicitur, *Si quis alij, quam*

ei cuius iuri subiectus sit, stipuletur, nihil agit.

Tertio, Qui aliorum curam gerunt, ut tutor pro pupillo, curator pro furioso. Item Princeps pro subdito: quia cum hic alteri possit facultatem facere stipulandi pro altero, multò magis ipse eam habet. Item Notarius publicus, præsertim si de eo conficiat Instrumentum. de quo vide Couarruuiam lib. 1. variat. cap. 14. num. 11. & deinceps. Hoc tamen de Notario solum in Iudicio locum habere, multis testimonijs ostendit noster Sancius lib. 1. disp. 7. num. 11.

Quarto, Is, qui ex donatione vel promissione facta absentem, commodum reportat, vel onere aliquo liberatur, ut patet §. Sed & si quis. Institut. de inutilibus stipulationibus: ut creditor pro debitore, socius pro socio, vxor pro marito: vel si pœna sit adiecta in fauorem præsentis, de quo vide Couarr. in cap. Quamuis pactum. p. 2. §. 4. num. 5.

48 Quinto, Quis priuatus potest stipulari & acquirere Ecclesiæ, pijsve causis, iuxta Glossam communiter receptam in cap. Quoties cordis. 1. q. 7. de quo Couarruuias supra. n. 14. Ad hos reduci possunt omnes, quos refert Glossa in §. Si quis alij. Institut. supra. Præter hos autem nemo potest iure communi validè pro absente stipulari seu acceptare promissionem in fauorem absentis factam, ita ut inde nascatur aliqua stricta obligatio. Ratio est; tum quia Iura restant tali stipulationi eamque irritam reddunt, ut patet d. §. Si quis alij. & L. 126. Si ita stipulatus. §. Chrylogonus. 7. de verb. oblig. Tum quia promissio facta alicui, cuius nihil interest eam impleri, censetur solum verbis facta illi; re ipsa autem solum facta est tertio, in quem est exequenda. Nihilominus secundum communem vsum hominum, amicus pro amico ita stipulari solet, ut aliquam leuicam obligationem pariat. Si tamen hæc iuramento confirmetur, non solum in foro conscientia obligat, sed etiam in foro ciuili tribuit actionem, ut patet ex dictis dubit. 4. Secus verò quando stipulatio nihil valet: quia iuramentum secundum naturam actus, in quem cadit, accipiendum est. atqui actus habet tacitam conditionem, puta si validè acceptetur: ergo donec validè acceptatus fuerit, potest reuocari, etiam si iuramentum intercesserit. vide supra cap. 17. dubit. 7. num. 52. Circa prædicta.

49 Notandum Primò, Ut is qui præsens est, possit pro absente stipulari, (id est, promissionem in absentis commodum petere, & validè acceptare) requiri ut verba obligationis dirigantur expressè ad præsentem vel implicitè ad præsentem. v. g. promitto tibi me daturum Petro 100. &c. Si enim dirigantur ad absentem, is qui præsens est non potest promissionem acceptare, quia illi non fit. Ita docet Couarruuias ex communi sententia Doctorum, in cap. Quamuis pactum. p. 2. §. 4. n. 13. vnde si dicat, Promitto Petro absentem 100. nemo potest validè acceptare talem promissionem nomine Petri. Ratio est, quia ut fiat pactum, necessarius est consensus reciprocos duorum in idem, ut patet ex pacti definitione dub. 1. hic autem non est consensus reciprocos, quia non adest consensus eius, in quem tuus consensus & verba tuæ promissionis diriguntur. Itaque talis promissio semper potest reuocari, quamdiu ab eo, qui absens est, acceptata non fuerit.

Dixi, *Expressè vel implicitè*, quia dupliciter verba

verba promissionis censentur ad presentem dirigi. Primò, Quando exprimitur persona presentis; vt Promitto tibi, &c. Secundò, Quando persona, cui fit promissio, non exprimitur, quamuis ea, in cuius fauorem fit, exprimat. vt si dicas, Promitto me daturum Petro 100. tunc enim implicite censetur fieri presentis: sic enim vsus hominum consuevit; & in dubio is sensus verbis contractus est tribuendus, qui faciat valere L. Quoties in stipulat. 80. 7. de verb. obligat. quare si presentis acceptet, valet.

50
Stipulator
non potest
eam condonare.

Notandum Secundò, Eum, qui validè nomine alterius promissionem accepit, non posse eam condonare, quia iam tertio ex dispositione legum est ius questum, quo illum priuare non potest. obligatio tamen, qua obstringitur promissor tertio, adhuc pendet, donec à tertio acceptata fuerit: vnde ante eius acceptationem non tenetur eam exequi. ratio est; quia presentis non accepit eam nomine suo, sed nomine tertij, & sub eius beneplacito: vnde si ille eam repudiet, tota est irrita; quamuis id in damnum presentis verteret. secus est, quando is qui acceptat promissionem pro tertio, vicissim aliquid repromittit: tunc enim potest condonare promissionem in fauorem tertij factam. ratio est, quia potest se ipsum obligatione solvere, consentiente promissore, cui se obstrinxit. Confirmatur ex reg. 3. 5. 7. de reg. iuris. *Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolui, quo colligatum est.* itaque cum hoc vinculum ortum sit ex acceptatione stipulantis, poterit eiusdem remissione dissolui.

Dices, Hoc argumentum videtur probare, etiam posse condonare, etsi nihil repromiserit: quia istdem causis res dissoluitur, quibus ab initio constituit. Nec obstat, quòd tertio videatur ius acquisitum; quia dici potest, ita esse acquisitum, vt pendeat ex arbitrio stipulantis; sicut quando stipulans vicissim aliquid repromittit. Confirmatur, quia consistendo intra limites legis naturæ potest remittere; atqui nullum est ius positium, quod sciam, quod hanc remissionem irritam reddat; præsertim cum verba promissionis non ad absentem, sed ad stipulatem directa fuerint. Denique stipulans non tenetur absentem indicare se in fauorem ipsius stipulatum esse; præsertim quando ex officio vel mandato non tenebatur res ipsius curare: ac proinde inuicilis ei erit illa stipulatio.

Ob has rationes illa sententia non videtur improbabilis: eamque tenet collector Decisionum Pedemontan. in 70. & fauent Auctores, qui tenent, donationem in fauorem absentis factam & acceptatam, reuocari ex consensu donatarij posse. de quo vide Couarr. lib. 1. variat. cap. 14. n. 13. & infra dub. 9. num. 64. & 65.

51
Promissio
onerosa facta
absenti.

Notandum Tertio, Ea, quæ diximus de acceptatione promissionis pro absente, intelligenda esse tantummodò de promissione gratuita seu lucratua. Si enim promissio sit onerosa, seu respectiua, (vt cum promitto tibi me ducturam tuam filiam, si ipsa vicissim velit promittere me venditurum parenti tuo meam domum, si pro ea mille dare velit) non sufficit vt tu pro absente acceptes; sed requiritur vt absens eam acceptet, & repromittat. vnde ante eius repromissionem, quæ vicissim priori promittenti nota sit, semper reuocari potest. Ita Sanctius supra num. 32. Molinari disp. 164. & quidam Iurisperiti. Probatum Primò,

Quia ante vtriusque partis obligationem non potest effici perfectus contractus: contractus enim respectiuis habet tacitam conditionem, Si alter repromittat: qua non impleta, potest rescindi; quia promissio non est plenè acceptata. Secundò, quia absens potest nolle acceptare cum illo onere: ergo similiter contrahens cum absente, potest retrocedere. patet consequens. quia contractus onerosi non debent claudicare. Tertio, Qui acceptat pro absente, non potest acceptare, nisi quatenus ei potest esse commoda: sed hæc nullo modo sufficit; quia etiam si fieret per ipsum absentem, & coram, non sufficeret: debet enim simul adesse repromissio, vt ex vsu communi omnium gentium patet.

Dices, Omnis promissio ferri facta & acceptata ab eo cuius interest eam impleri, seruanda est lege naturæ, siue sit absoluta, siue conditionata. si enim est conditionata, expectandus est euentus conditionis, vt mandetur executioni. Confirmatur Primò, Quia talis promissio facta presentis in fauorem absentis, est absoluta promissio; conditio autem, quæ additur vel subintelligitur, non afficit ipsam promissionem, sed eius executionem; ergo hoc ipso, quo acceptatur ab eo cui immediate fit, obligat absolute; quamuis ad executionem non teneatur, nisi posita conditione. Confirmatur Secundò, Quia qui tale quid promittit, simul censetur promittere se expectaturum vt consensus alterius inquiri possit; alioquin videretur delusorie promittere presentis.

Resp. Si illa promissio est respectiua, postulans repromissionem, potest reuocari ante repromissionem: neque huius conditionis euentus est expectandus lege iustitiæ, sed solum lege constantiæ (si res interea non mutentur) quæ tamen non obligat, nisi forte ad veniale. Ad Primam confirmationem. Illa promissio non est absoluta, quia promissor non intendit se obligare irrevocabiliter, nisi alter repromittat. Ad Secundam confirmationem. Non promittit se expectaturum: alioquin præter promissionem respectiuam esset alia quæ sit gratuita; quod est contra suppositum. agimus enim de eo casu, in quo solum est respectiua. neque ideo est delusoria promissio; quia ferri promittit, neque ab initio habebat in animo reuocare.

DUBITATIO VIII.

Quantum obliget promissio externa legitime acceptata.

Sunt tres sententiæ. Prima est Caietani infra 52
52
Sententia
Caiet. so-
lem obligare sub
veniali.
Sqq. 13. art. 1. sub finem, vbi docet, promissionem per se solum obligare sub peccato veniali; per accidens tamen, nempe ratione damni quod promissarius ea non impleta incurreret, posse obligare sub mortali. Ratio ipsius est; quia solum ex quadam honestate morali fidelitatis seu veritatis tenemur promissa implere. sicut enim ex virtute veritatis tenemur dicere verum, & facere vt verba respondeant menti; ita ex eadem virtute obligamur, vt opera respondeant verbis. atqui veritatis virtus non obligat sub peccato mortali: ergo, &c. Sed quidquid sit de veritate huius sententiæ, hoc fundamentum Caietani non est verum. Primò, Quia promittere, non tantum est affirmare se daturum vel facturum, sed vterius est se obli-

Reservatus
fund. Caietani.

obligare alteri, & consequenter ius illi tribuere ad exigendum. vnde dici solet, *promissionem parere debitum*. Secundò, Quia inde sequeretur, eum qui promittit, non magis obligari, quam eum qui absq; promissione affirmat se facturum; quod constat esse falsum communi hominum vsu & sensu. Hoc sequi patet, quia qui tantum affirmat se facturum, tenetur ex virtute veritatis suum dictum verificare, ne lædat honestatem huius virtutis. at qui secundum Caietanum hæc est tota ratio, cur teneatur promittens: ergo non magis obligatur.

53
Veritas obligat ad duo.

Vbi Aduerte, Virtutem veritatis nos obligare ad duo; nempe vt dicta nostra conformemus menti, ne committamus mendacium; & vt facta conformemus dictis, ne dicamus falsum. vtrumque enim requiritur vt quis sit verax in dictis. magis tamen obligat ad non mentiendum, quam ad non dicendum materialiter falsum. Itaque si promissio solum obligaret lege veritatis, minus peccatum esset violare promissum, quam mentiri mendacio officioso; (quod tamen manifestè falsum est) quia minus peccatum est, non facere quod affirmasti te facturum, quam mentiri. certum igitur videtur, promissionem non tantum obligare ex virtute veritatis, (etsi hæc obligatio in ea inueniatur) sed etiam ex peculiari ratione & virtute, quam *fidelitatem* & *fidem* promissorum vocamus.

Alia tamen ratione hæc sententia probari potest. Primò, Quia liberalis promissio solum obligat lege fidelitatis; sed fidelitas non videtur obligare sub peccato mortali, si alia incommoda abint. violatio enim fidei, solum continet quamdam deceptionem proximi absque damno. Secundò, Quia homines parum solent æstimare violationem talium promissorum, nec ideo solent haberi iniusti, sicut fures, aut qui debita iustitiæ non soluunt; sed leues, inconstantes, non satis fidi. Tertiò, Quia plerique promissores, si rogerentur an velint suam promissionem chirographo firmare, dicerent se nolle tam strictè obligari. Itaque hæc sententia est probabilis; si tamen promissor non intendat amplius se obligare, quam ex fidelitate. eamque tenent multi docti viri, vt Henriquez de excommunicatione cap. 17. Franciscus Garcia de contract. 1. p. cap. 3. Fumus verb. Perfidia, & ex parte Molina disp. 362.

54
Est probabile.

Secunda sententia est, Obligationem promissionis pendere ex intentione promittentis. si enim promissor intendat se solum obligare ex honestate morali; solum tenebitur sub peccato veniali. si verò intendat se obligare strictè & ex iustitia; tunc tenebitur sub peccato mortali. Ita Molina supra. estque probabilis, sed non satis explicat vim promissionis, quantum ipsa per se, præcisa intentione extrinseca, obliget.

55

Tertia sententia est communior DD. Promissionem, si materia notabilis sit, obligare sub peccato mortali. Pro qua

Obligat sub p. m.

Dico Primò, Omnis promissio facta animo promittendi, in re magni momenti, vbi acceptata fuerit, obligat sub peccato mortali ad sui impletionem. Tenet Nauarr. c. 18. n. 6. Sotus 1. 7. q. 2. art. 1. ad 1. Richardus in 4. d. 38. circa tertium principal. q. 3. Antoninus 2. p. tit. 10. cap. 1. §. 4. vbi fuse agit de hac re, & videtur esse communis Canonistarum. vide Couarr. in cap. Quamuis pactum. §. 4. vbi citat multos.

Probatur Primò, Quia omnis promissio, si fiat per formulam stipulationis, tribuit actionem in foro externo, & promissor cogitur eam implere, vt omnes DD. tradunt: ergo inducit strictam obligationem; nempe lege Iustitiæ, vel virtutis Iustitiæ valde affinis, quæ proinde Iustitia dici possit.

Dices, Hinc solum sequi, promissionem inducere talem obligationem, si fiat interueniente formula stipulationis, non autem si fiat simpliciter.

Resp. Formula stipulationis non reddit promissionem firmiter in foro conscientiæ, sed solum in foro externo; quia præsumitur maiore cum deliberatione facta, quando hæc interuenit. Deinde etsi Iure Digestorum, requisita fuerit stipulatio, vt promissio simplex tribueret actionem in foro externo; tamen Iure Codicis non videtur requiri; vt colligi potest ex L. 1. Si quis argentum. C. de donationibus. Adde, quidquid sit de Iure civili, tamen Iure Canonico conceditur actio ex promissione acceptata, etiam si formula stipulationis non interuenierit. vt patet ex c. 1. de pactis. estque communis sententia Doctorum, teste Gomezio tom. 2. c. 9. n. 2. & Couarr. in cap. Quamuis pactum. p. 2. §. 4. n. 24 & 25. Nec refert quòd Ius Canonicum requirit expressionem causæ, quia dum causam non exprimis cur promittas, videris per errorem promittere: quæ tamen præsumptio cessat in foro conscientiæ. vide Siluestrum v. Pactum. num. 3.

Iure Can. datur actio ex promiss.

Probatur Secundò, Promissio onerosa acceptata obligat lege Iustitiæ, vt omnes fatentur: ergo etiam gratuita. consequentia probatur: quia etsi in onerosa sit perfectior obligatio, eò quòd pro obligatione rependatur æqualis obligatio; tamen hoc non facit obligationem promittentis esse alterius generis, aut non pertinere etiam suo modo ad virtutem Iustitiæ.

Dices, Qui facit promissionem gratuitam, non videtur se tam strictè velle obligare, sed solum ex virtute fidei, ita vt si non seruet, faciat contra fidem seu fidelitatem, non tamen contra Iustitiam.

Resp. Virtutem fidei esse eam, qua quis seruat promissum, quia promittit, & se verbis obstrinxit. vnde quantum obliget promissio, non est spectandum ex virtute fidei; sed contra, quantum fides obliget, diiudicandum est ex natura promissionis: atqui promissio ex natura sua obligat supra simplicem assertionem, vt ostensum est: ergo fides, cuius est implere promissum, obligat plusquam virtus veritatis, cuius est verificare assertum. neque intelligi potest, quæ sit hæc maior obligatio, nisi sit Iustitia, vel virtutis Iustitiæ valde affinis.

Tertiò probatur, Quia promissio datur ius ad rem, quòd etiam ad heredes promissarii transit: sicut & obligatio promissoris ad ipsius heredes traicitur: atqui huiusmodi Iuri respondet obligatio Iustitiæ.

Promissio datur ius ad rem.

Confirmatur; quia promissarius dicit sibi rem deberi, potestque debitum exigere, vel condonare; quòd signum est, esse debitum Iustitiæ, vel virtutis affinis.

Quartò, Omnis obligatio contractuum est obligatio Iustitiæ, & non oritur nisi promissione: ergo promissio inducit obligationem Iustitiæ.

Quintò, Quia homines queri solent, iniuriam sibi fieri, si promissio violetur. ergo sit contra obligationem Iustitiæ.

Sextò, Homines non solent acquiescere simplici assertioni, sed solent exigere promissionem, quasi

quasi tunc demum sint secuti: sentiunt ergo inducere obligationem iustitiae:

Septimò, Quia Cicero lib. 1. Offic. dicit: *Fundamentum iustitiae est fides, id est, dictorum conuentorumque constantia & veritas.* Vocat fidem iustitiae fundamentum; quia est causa operum iustorum, seu cur implentur promissa, & seruentur contractus. nam fides nihil est aliud, quam affectus voluntatis, inclinans ad seruanda promissa, non tantum gratuita, sed etiam onerosa; idq; non tantum ad verificandum quod dictum est, sed propriè ad satisfaciendum obligationi, quæ ex promissione est orta. vnde videtur esse pars iustitiae.

Petes, Quanti momenti debet esse res promissa, vt violatio promissionis censetur esse mortifera?

56 *Quanti res promissa esse debeat.* Resp. Nauarrus cap. 18. num. 6. insinuat sufficere vt res sit notabilis. rem autem *notabilem* explicat esse eam, quæ in furto notabilis censetur. Sed certum est, in promissione longè maiorem requiri, vt docet Lopez lib. 2. de contract. cap. vltimo, & Ioannes Penna, quem ibidem adducit. vnde si furtum vnus aurei est peccatum mortale; requiruntur plures aurei, vt promissum sub mortali obliget. Ratio est, quia promissum longè imperfectiore modo est debitum. nam per promissionem solum datur ius ad rem; & multis modis potest reuocari, vel impediri. Deinde censetur maior iniuria, si vnum aureum surripias, vel ex contractu oneroso debitum non soluas, quam si quatuor vel quinque ex liberali promissione debitos non soluas.

57 *De virtute fidei.* Dices, Debitum ex iustitia, & debitum ex fidelitate distinguuntur: atqui obligatio promissionis est fidelitatis: ergo non est iustitia. maior patet ex communi modo loquendi DD. qui solent dicere, deberi quidpiam ex fidelitate, non ex iustitia. Sic œconomus, & omnis qui officium aliquod nomine alterius administrat, dicitur ad quædam teneri ex fidelitate, & non ex iustitia.

Debitum fidelitatis & iustitiae. Resp. Si nomen *iustitiae* omnino strictè sumatur, videtur debitum fidelitatis à debito iustitiae, & fidelitas à iustitia distingui. Debitum enim fidelitatis, quod ex liberali promissione oritur, est multò imperfectius, quam id quod debetur lege iustitiae, ratione contractus, vel damni dati. Primò, Quia promissio solum tribuit ius ad rem, & remotum. Secundò, Multis modis potest reuocari. Tertio, Quia pendet ex liberalitate promittentis; non enim rependitur æquiualens. Quarto, Non ita adstringit, vt si violes, tenearis ad compensationem lucri cessantis. nemo enim sua liberali promissione censetur se ad hoc velle obligare, nisi id exprimat. Quintò, Quia non necessariò respicit eum qui est tui iuris, vt patet in promissione domini ad seruum, patris ad filium, & Dei ad hominem. Denique quia promissio non impedit, quò minus res dicatur postea gratis dari. debitum autem *perfectæ iustitiae* longè maius est; & si non soluat, obligat ad lucrum cessans refundendum: & solum est ad eum qui est sui iuris, & omnino distinctus; & impedit donationem gratuitam. Itaque hæc debita sunt distincta. Vnde cum virtus *fidei* seu fidelitas respiciat solum debitum promissionis; iustitia autem debitum perfectum, (restituit enim cuique quod ei perfectò iure debetur; vt si damnum datum, si contractus iniustus, si res aliena ablata) sequitur has quoque

virtutes distinctas esse. quamuis si *iustitia* non tam arctè sumatur, etiam *fidelitatem* sub se comprehendat. & sic fidelitas nihil erit aliud, quam iustitia inadæquatè concepta; nempe quatenus reddit cuique ius suum ex promissione debitum. & hoc modo debitum promissionis à multis DD. dicitur debitum iustitiae. Verùm meliùs dicitur hæc distingui sicut diximus.

Hinc patet Primò, Quia ratione œconomus tenetur ex *fidelitate* in contractibus & negotiis gerendis spectare maxima commoda sui domini; & non ex *iustitia*: quia etsi ad hoc principaliter ex officio suo non teneatur, tenetur tamen secundariò ex tacita quadam promissione, qua dum officium suscipit, censetur se adstringere ad curandam summam vtilitatem domini, quantum commode seu communi diligentia poterit. de quo plura infra cap. 32.

Patet Secundò, Deum, etsi ex sua promissione debeat penitentibus ignoscere, non tamen teneri ex iustitia, sed solum ex fidelitate; tum quia promissioni satisfacti fidelitas propriè, non iustitia strictè accepta; tum quia Deus non potest creaturas lege perfectæ iustitiæ obstringi; eò quòd semper sit in eius dominio, multò magis quam seruus in potestate domini.

Dico Secundò, Si quis vtatur verbis promissionis, non quidem animo seriò promittendi, sed tantum ad significandum firmum propositum, vel ad firmiter asseuerandum, vt ei credatur, non obligabitur sub peccato mortali ad implendum quod ita promissit, nisi ratione damni inde secuti. Probat, quia talis non obligatur nisi lege veritatis, qua tenetur dicta sua efficere vera, & cauere ne dixerit falsum: atqui ad hoc non obligatur sub peccato mortali, vt rectè Caietan. docet. Hoc modo multorum promissiones, qui leuiter solent multa promittere, sunt intelligendæ: non enim mens illorum est seriò se obligare, aut ius aliis tribuere exigendi, sed dumtaxat firmiter asserere. Idem de illis, qui non intendunt se obligare absolute, sed cum conditione circa executionem, v.g. nisi fuerit incommodum aliquod, vel nisi aliud melius occurrerit. Si tamen promissarius putaret alterum seriò promississe, & inde postea contingeret illum damno affici, (vt quia non potest soluere ad diem conductum) promissor tenetur implere sub peccato mortali: quia illo modo promittendi illum de cepit, eaque deceptio est causa sine qua non, damni secuti. quod vt euitetur, debet promissum praestare. Pari modo si promissio facta sit in modum contractus onerosi, & altera pars impleuerit onus seu conditionem impositam; tenetur implere promissum, etiam si animo non se obligadi, sed decipiendi promiserit. Ratio est, quia tenetur euitare damnum promissarij, & grauem deceptionem, cui causam dedit fidei promittendo. Deinde, quia in contractibus huiusmodi, ex iustitia tenebatur internum consensum adhibere, alioquin decipit alterum, & non rependit æquale. Adde, nullam fore fidem contractuum inter homines, si hac ratione se possent expedire; dicendo se fidei promississe. Si tamen res adhuc sit integra, & nihil incommodum timeatur, nõ videtur peccatù mortale, non seruare tale promissum, vt docet Siluester v. Pactum. n. 4. (quamuis potuerit esse peccatum mortiferum in promittendo, propter animum decipiendi) vt si quis animo decipiendi promiserit puellæ nuptias: quia

œconomus.

Deus non tenetur ex iustitia propriè.

58

59

60 *Si altera pars contractum impleuit.*

61 *Ficta promissio.*

quia reuerà nihil promissit, sed simulauit se promittere, ex qua simulatione nihil incommodi puella obuenit. quòd si talis à Iudice rogetur an promiserit, poterit negare etiam cum iuramento; quia reuerà non promissit. quòd si per sententiam Iudicis iubeatur promissum implere, debet parere; si non parendo timeretur scandalum: alioquin non tenebitur. quare potest vertere solum, ne cogatur sententiae in falsa praesumptione fundatae morem gerere, vt in simili docet Sotus lib.7. quaest. 1.a.2.

DVBITATIO IX.

Vtrum promissioni vel donationi iam acceptatae possit apponi aliquod onus, vel impositum tolli.

62 **D**ico Primò, Ante acceptationem promissionis vel donationis, potest onus imponi. vt si dem tibi domum vel agrum sine onere, priusquam acceptes, possum imponere onus, vt mihi vel alteri tenearis inde soluere aliquam pensulam annuam, vel post certum tempus restituere. ratio est, quia potest tota reuocari: ergo multò magis onus imponi.

63 **D**ico Secundò, Post acceptationem non potest vllum onus imponi absque consensu promissarij. Ita Couarruias lib.1. variar. cap. 14. n. 1. ratio est; quia iam consecutus est ius ad rem sine onere; ac proinde sine onere est ei debita. habetur expressè L. Perfecta. 4. C. de donat. quae sub modo. *Perfecta donatio condiciones postea non capit.*

64 **D**ico Tertio, Si acceptes donationem cum onere in fauorem tertij appposito, ille tertius hoc ipso acquirit ius vt illud onus ei praestes. quod ius transit ad ipsius heredes: est tamen hoc ius reuocabile à donatore vsque ad tempus, quo onus est implendum, nisi fuerit à tertio acceptatum. Ita docet Couarruias num. 3. & 11. Iulius Clarus §. Donatio, q. 13. n. 5. Prior pars colligitur aperte ex L. Quories. 3. C. de donat. quae sub modo. Altera colligitur ex L. Eum qui. 4. r. Qui sine manumissione ad libertatem perueniunt. vbi significatur à contrario sensu, in potestate venditoris, qui grauenam in fauorem tertij apposuit, esse, illud reuocare ante tempus quo erat implendum. Idem colligitur ex L. 1. & vltima, C. Si mancipium ita fuerit alienatum, &c.

65 **S**ed dubium est, Vtrum sit reuocabile à donatore, postquam tempus aduenit. v. g. dedi tibi domum cum onere, vt post quinquennium cae cedas Petro: transactum est quinquennium: nondum cessisti, nec Petro quidquam significatum: vtrum possim te hoc onere liberare, vel domum meam repetere, vt mihi seruem.

Resp & Dico Quarto, Etsi probabile valde sit, tunc non posse amplius reuocari; tamen contrarium quoque est probabile, nempe posse reuocari à donatore, donec ipse vel alius nomine ipsius acceptauerit quod in ipsius fauore est constitutum, vel donec coeperit impleri. Priorem partem tenet Clarus n. 5. multiq; alij, quos ipse refert. & videtur colligi ex d. L. Quories 3. C. De donationibus quae sub modo, vbi corrigitur Ius vetus, quo post tempus elapsum, si onus appositum in fauorem tertij non erat praestitum à donatario, concedebatur vt à donatore & ab heredibus eius posset reuocari.

Potest onus illud tolli ante acceptationem tertij.

Alteram partem tenet Couarruias num. 13. & Bartol. in L. Qui Romae. 122. §. Flauius. num. 1. de verborum obligationibus. ratio est, quia donatio ante acceptationem non est valida: ergo tertius ille non acceptauerit eam per se vel alium, poterit reuocari. Nec obstat d. L. Quories: quia ad eius interpretationem satis est vt heredes donatoris non possint eam reuocare, & vt illi tertio competat actio in donatarium, volente donatore: non autem donatore nolente & reuocante onus impositum.

Aduerte tamen, si tertius ille, in cuius fauorem onus impositum est donationi, sit ciuitas vel causa pia, statim atque fuerit acceptata à donatario, acquirit ius irrevocabile ad actionem in rem: vt patet ex L. vt inter. 23. C. de sacrosanctis Ecclesijs, & docet Couarruias num. 14.

68 **D**ixi, *Potest reuocari à donatore;* quia ipsius heredes non possunt reuocare onus impositum, etiam si nondum sit impletum, nec tempus implendi aduenit. vt patet ex d. L. Quories, & docet Couarruias num. 17: estque sententia communis. Ratio est, quia eius est reuocare, qui donationem liberè fecit. vnde mortuo donatore, onus illud fit irrevocabile. Similiter fit irrevocabile, quando coeperit impleri; quia tunc censetur ille tertius acceptasse, qui enim rem donatam acceptat, satis acceptat ipsam donationem.

DVBITATIO X.

Quibus euentis promissio acceptata & antea valida desinat obligare.

69 **Q**uidam dicunt, eam desinere obligare, quando ita mutatur status rerum vel personarum, vt si promissor hanc mutationem praecogitasset, nolisset promittere vel donare. Ita Nauarr. c. 18. num. 7. & quidam alij. quae regula in multis casibus est idonea; praesertim quando promissio vel donatio facta est homini. In quibusdam tamen factis Deo, habet difficultatem. multi enim vouent castitatem vel Religionis ingressum, non praecogitantes difficultates obuenturas, quas si praecogitasset, nolissent promittere, vt ipsi tunc restantur: tamen omnium iudicio manent obligati; nam debebant haec omnia praecogitare, & iuxta monitum Saluatoris, sedere & computare sumptus, qui ad turrim euangelicam extruendam sunt necessarii. vnde si non fecerint, sibi impudent. reuerentia enim diuinæ Maiestatì debita postulat, vt promissio impleatur secundum eum sensum, eamque mentem, quam promissor reipsa habuit explicitè vel implicitè, dum promitteret; non autem secundum eam quam habuisset, si haec vel illa praecogitasset. Id tamen in promissionibus homini factis non est necessarium, quia haec facilius reuocantur. vide infra c. 40. dub. 2.

Resp, igitur, Faciliori modo hanc rem explicari posse, si dicamus promissionem desinere obligare, Primò, Si res promissa fiat illicita, vel iniurialis, vel impossibilis. Ita Caietanus q. 113. art. 1. sub finem, & alij Doctores communiter.

70 **S**ecundò, Si status rerum vel personarum ita mutetur, vt promissor secundum iudicium prudentum non videatur illud euentum voluisse comprehendere: quod ex conditione rei promissa, promissio.

66

67
Ciuitas.
Causa pia.

68

69

Promissio
facta Deo.70
Quibus euentis
desinat obligare.

71

promissionis, & promissarij dispositione, ceterisque circumstantiis iudicandum est, ut rectè Caietan. suprâ. Ratio est; quia promissio non habet vim nisi ex voluntate & intentione promittentis, quam expressè vel implicite habet dum promittit: ergo ultra hanc intentionem expressam vel prudenter interpretatam, non potest obligare. Confirmatur; quia lex, quæ absolute lata est, non obligat in illis casibus, quos legislator expressè vel interpretatiuè voluit exceptos: atqui promissio est lex quædam particularis, quam sibi quis sponte imponit: ergo non obligabit in illis casibus, quos expressè vel tacite ex prudentum interpretatione censetur excepisse: ut si promissisti operam tuam alteri certo tempore, & filius tuus in morbum incidat, ut non possis eum deserere, non teneris præstare promissum, ut inquit Caietanus. Si puella promissisti nuptias, putans esse virginem, alioquin non promissurus, & postea conitet non fuisse virginem; non teneris eam ducere; quia secundum affectum & intentionem, quam habebas promittendo, non censeris te voluisse obligare ad implendam promissionem, si talem defectum in ea deprehenderes. Nec refert, etiam si iuramento promissionem confirmaueris; quia iuramentum non dat vim promissioni, nisi secundum eam mentem, qua ipsa censetur facta. vnde si promissio habet tacitam conditionem siue ex Iuris interpretatione aut dispositione, siue ex mente promittentis, iuramentum accedens non tollit eam conditionem, sed solum secundum eam confirmat promissionem. vide infra cap. 42. dub. 4. Nec obstat cap. Quemadmodum, de iureiurando; ubi dicitur, *Qui iuravit se ducturum aliquam in uxorem, non posse ei postea obicere fornicationem præcedentem*: quia intelligitur de fornicatione sibi nota, ut colligitur ex Glossâ, §. Præcedentem.

72 *Sponsalia.* Aduertendum est, Eum, qui tempore constituto non impleuit promissum, cum facile posset, non solum obligatione, si postea incidat in paupertatem; sed obligationem pro eo tempore sopiri: vnde cum fuerit soluendo, tenebitur implere promissum. Ratio est, quia iam non est tantum debitor ex promissione, sed ex delicto, eò quod fuerit in mora; per quam moram fuit promissario causa damni, itaque ratione damni, ex mora prouenientis, tenetur. in quo damno continetur & id quod promissum est, & si quid occasione promissionis non impleat præterea incommodi incurrit.

73 Tertiò, Delinit obligare, vel potius consopitur, quando duo vicissim sibi aliquid promiserunt, & alter non vult implere promissum: tunc enim alter non tenetur, sed potest uti compensatione. Nauarrus c. 11. n. 7. citato, putat id solum esse concessum, quando posterior promissio facta est intuitu prioris, veluti in remunerationem; tunc enim si is qui prior promissit non impleat, alterum non teneri: non autem quando secunda promissio alio sine est facta. Sed verius est, siue hoc respectu, siue alio facta sit secunda promissio; si prior non impleat, alterum non teneri. Primò, Quia hæc iura & debita sunt eiusdem rationis; ergo in illis potest fieri compensatio. Secundò, Quia secundus promissor non censetur se voluisse obligare ad præstandum promissum, eo euentu quo contingeret promissarium, qui prior promiserat, fieri ingratum & fidem violare; hæc tamen ingratitudo non est sufficiens ad reuocandam donationem iam

completam. etiam si id quidam affirmant, de quo infra dubit. 14. quamuis donator possit uti compensatione occulta, tantumdem subtrahendo, quantum ille promiserat, si alia via rem promissam consequi nequit.

Quartò, Quando aliquid promissum est ob cautam, quæ non subest: ut si promiseris, quòd putes te accepisse ab ipso aliquod beneficium, cum non acceperis; tunc enim non teneris implere: quia est error circa causam principalem. vide infra cap. 40. dub. 2.

DUBITATIO XI.

Quinam possint donare, qui non.

77 **R**espondeo, Eos solos donare liberè posse, qui habent dominium & administrationem, cum facultate alienandi. Qui tantum habent dominium, non possunt donare; quia donatio pertinet ad regimen & dispositionem bonorum. Qui tantum administrationem, non possunt, nisi secundum mentem domini, vel in eius commodum. Qui carent facultate alienandi, non possunt, nisi prout Ius vel Superior id eis permittunt.

Primò igitur, Donare non potest is, qui caret rationis vsu ad id sufficiente: qui talis esse debet, qualis in contradictibus, & votis.

Secundò, *Prodigus*, qui à Magistratu positus est sub curatore; quia adèpta est ei administratio. vnde de qui aliquid à tali acceperit, tenetur restituere.

78 Tertiò, *Impubes*; talis est masculus, qui nondum expleuit annum 14. & femina, quæ nondum 12. ut patet L. finali, C. Quando tutores vel curatores esse desinant, estque communis sententia Doctorum, hunc donare non posse. colligunt id ex L. finali, C. de testamento militis, ubi tribuno impuberi denegatur potestas testandi, etiam de bonis castrensibus: eo quòd stabilem mentem nondum sit adeptus, quæ ratio etiam locum habere videtur in donationibus. Ex illa tamen lege non videtur prohiberi donare ad causas pias, sed solum extraneis. idem colligitur L. 2. de pollicit.

80 Quartò, *Filius familias*, etiam si pubes sit, non potest donare sine consensu expresso vel tacito patris, nisi habeat bona castrensia, vel quasi castrensia. iuxta ea quæ dicta sunt cap. 4. dub. 3. & cap. 12. dubit. 13. Si tamen de his bonis donauerit profusè, ita ut sentiat damnum notabile, potest petere restitutionem in integrum; ut dictum est capite 17. dubit. 9.

81 Quintò, *Minor 25. annis*, si curatori sublit, donare nequit de bonis suis, quæ neque castrensia, neque quasi castrensia sunt, absque consensu expresso vel tacito, vel debito sui curatoris. censetur autem consensus eius tacitus, vel certè debitus, ut possit donare & expendere pro sua conditione & facultate, prout aliis paris conditionis passim permitti solet: qua in re spectandus est natalium splendor, magnitudo patrimonij, causa donandi, & mos receptus, ut rectè Sarmiento 1. parte de redditibus, cap. 2. num. 5. Si profusè donet vel expendat, peccat; quia contra præscriptum eius, cui tenetur obedire. Rarò tamen ob hanc causam erit peccatum mortale; quia nemini fit iniuria. Vnde illi, quibus donatio est facta, non videntur teneri ad restitutionem, donec donatum à curatore repetatur, vel ipse donator petat restitutionem in

Profusa donatio minoris.

integrum, vt docet Molina disp. 224. 261. & 277.

Sextò, *Vxor* non potest donare absq; consensu mariti, nisi prout explicatum est cap. 12. dub. 14.

82 Septimò, *Ecclesiastici* non possunt de iis, quæ ex fructibus beneficiorum decenti sustentationi superfluent, donare ad vsus profanos: alioquin peccant mortiferè, si summa est magna: nisi fortè id faciant cum animo ex aliis, quorum liberam habent dispositionem, tantumdem in causas pias refundendi. Est communis sententia DD. vt ostensum est c. 4. dub. 6. qui tamen acceptant, non tenentur ad restitutionem, iuxta probabilem multorum DD. sententiam. quamuis contrarium quoq; non minus videatur probabile, vt ibidem dictum.

83 Octauò, *Superiores Regularium* non possunt donare ad vsus profanos (vt g. ad locupletandos suos consanguineos;) & qui acceperint, tenentur ad restitutionem. Ratio est; quia non sunt domini bonorum Monasterij, sed tantum administratores; ergo non possunt ea conferre quibus voluerint: sed tenentur in illis tractandis leges boni administratoris & œconomi seruare, & secundum præscriptum & intentionem Ecclesiæ impendere. Confirmatur, quia Conuentus, qui est dominus istorum bonorum, non consentit in tales donationes; imò nec potest consentire, eò quod per Canones hæc potestas sit illi adempta, qui non permittunt donationes, nisi ad pias causas, etsi enim Conuentus habeat dominium istorum bonorum, tamen hoc dominium per vorum in paupertatis & Ecclesiæ constitutiones est restrictum & limitatum ad pios vsus: & subest dispositioni Summi Pontificis, qui est supremus istorum bonorum administrator. Vnde Prælatus Regularium, qui solum sunt administratores subordinati, non possunt ab eo præscripto recedere. Vide Constitutionem Clementis VIII. contra profanas Regularium largitiones editam: & Nauarrum somment. 2. de Regular. num. 9. & sequentibus.

84 Nonò, Subditi Regulares non possunt donare, ne quidem ad causas pias, nisi ex consensu Prælatorum expresso vel tacito. vnde qui versantur extra Monasterium in studiis, possunt facere eleemosynas, aliasque expensas minutas, quas vsus receptus habet: quia censetur Superioris adesse consensus, nisi constet de contrario; nullo tamen modo ad res illicitas, vt g. ad turpes voluptates. & quod hoc modo acceptum fuerit, est restituendum; quia non potuit transferri ob eam causam dominium; nec valet ad hoc consensus Superioris. vide Siluest. Religio. 6. q. 7. dicto 2. & supra cap. 4. dub. 5. & infra cap. 41. dub. 9.

Ad res illi-
citas.

DUBITATIO XII.

Vtrum donatio inter coniuges, & inter liberos & parentes sit valida.

86 **D**ico Primò, Donationes coniugum inter se, iure communi sunt inualidæ, ita vt ad arbitrium donantis sint reuocabiles, exceptis quibusdam casibus. est communis sententia DD. ex L. 32. Cùm hic status. 7. de donat. inter virum & vxorem, & cap. fin. eodè tit. Hoc autem idè iure statutum est, ne coniuges mutuo amore se bonis suis spoliarent. Itaque etiam si maritus aliquid dederit vxori, potest tamen illud vendere, & pretium in

Donatio-
nes inter
coniuges
sunt inua-
lida.

commune conferre; per hoc enim tacitè donatio reuocata censetur. Alij contractus inter coniuges valent, vt venditio, mutuum, permutatio. L. 5. Si sponsus. 7. de donat. inter vir. & vxor.

Notandum tamen est Primò, Donationes duobus modis confirmari, Primò, Morte donantis, modò hæc præcedat mortem donatarij, sicut legatum & donatum causa mortis confirmatur morte, vt patet ex d. L. Cùm hic status. vt tamen morte confirmetur, requiritur vt res ante mortem fuerit aliquo modo tradita, ita vt donatarius eius possessionem aliqua ratione acceperit, vt docet Couarruias Rubr. de testamentis p. 3. num. 3. & Gomezius tom. 2. c. 4. n. 23. secuta autem morte, retrahitur confirmatio vsque ad tempus traditionis, ita vt omnes fructus ab illo tempore collecti cedant donatario. vt ibidem docet num. 7. & Iulius Clarus lib. 4. §. Donatio. p. 9. num. 7.

87
Confirma-
tur dupli-
citer.

Dixi, Si mors donatoris præcedat; nam si mors donatarij præcedat, irrita erit donatio, vt patet ex d. L. Cùm hic status. 7. supra.

Secundò, Confirmatur iuramento, vt si coniunx iuret se eam non reuocaturum vt patet ex dictis supra dub. 4. & c. 17. dub. 7.

Notandum Secundò, Esse quosdam casus, quibus hæc donatio statim valet, neque expectanda est mors donatoris. de quibus Siluester v. Donatio 2. quæst. 4.

Primus est, Si Imperator donet Augustæ, vel contrà. L. 26. C. de donat. inter vir. & vx. Idem dicendum de quouis Principe supremo, eiusq; vxore. Ratio est, quia iure naturæ valet lege autem positua non redduntur inhabiles, vel certè Princeps dispensat. vnde in illorum contractibus non requiruntur solemnitates iure ciuili præscriptæ.

89
Statim va-
let in hisce
eventus.

Secundus, Si coniunx coniugi det ad inlaurationem ædium successarum. L. 14. 7. eodem.

Tertius, Si donans ex donatione non fiat pauperior, id est, si nihil ei deturbatur ex bonis vel iuribus iam quæsitis, vt bene explicat Gomez. to. 2. cap. 4. n. 23. & 24. vt si maritus repudiet hereditatem, vel legatum, vel fideicommissum sibi delatum & nondum acceptatum, & perueniat ad vxorem, statim valet. d. L. Si sponsus. §. Si maritus. 7. de donat. inter vir. & vxor. Hoc tamen intellige, si vxor aliàs erat successura, vt quia erat marito substituta, vel quia ab intestato debebat succedere, vt rectè notat Gomezius supra. Tunc enim non accipit immediatè à marito, sed iure proprio, quod habebat marito non acceptante, alioquin si ipsa nullum ius habebat, & maritus repudiet in fauorem vxoris, erit potius cessio quàm repudiatio; nam ipsa immediatè ius à marito accipiet, atque cessio talis in fauorem vxoris non valet, quia continet tacitam acceptationem natura priorem: hoc ipso enim quo cedit alteri, censetur tacitè & natura prius adisse, seu acceptasse, vt apertè colligitur L. Si auia. C. de iure deliberandi. Similiter non valet, si mihi donatum iubeam dari vxori, quia hoc ipso quo id mando, supponitur me tacitè acceptasse: idem enim operatur tacitum quod expressum, vt colligitur L. 1. 7. de rebus eorum qui sub tut. vbi dicitur, si minor emat prædium, obligans illud pignori donec soluat integrè pretium, obligationem non valere: quia hoc ipso quo dominium quæsitum est minori, incipit non posse obligari. censetur autem quæsitum tacitè, & prius natura quàm possit oppignerari.

Repudiatio
heredita-
tis, legati.

Dices,

Dices, Legatarius rei certâ statim per mortem legantis acquirit dominium legati; nam vt habetur L. A Titio. 64. §. de furtis, *Ea que legantur, re-
ta via ab eo qui legant, ad eum cui legata sunt, transeunt.* Vbi Bartolus dicit hoc dominium transire fictè à die mortis, verè à die aditæ hereditatis, ergo repudiatio talis legati est alienatio & donatio; ac proinde non valet.

Respond. negando conseq. Quia hoc dominium non est omnino perfectum & absolutum ante acceptationem; sed habet hanc imperfecti-
nem quod sit repudiabile; adeo vt si repudietur, retrorahatur repudiatio; & fingitur numquam acquisitum; vt expressè habetur L. 1. §. Si quid in fraudè patroni, vbi dicitur; *Quamuis legatum retro nostrum sit, nisi repudietur; at tamen cum repudietur, retro nostrum non fuisse palam est.* Idem certum in hereditate respectu heredis sui, hic enim statim accipit dominium hereditatis absque additione (vnde & ad suos heredes transmittit) sed reuocabiliter, ita vt possit repudiare; vt constat L. apud hostes. C. de suis & legit. heredibus. L. Si fratris. C. de iure deliber. Vide Gomezium tom. 1. c. 9. n. 7. & 20. Valet igitur in supradictis casibus repudiatio, etiam si bona omnia repudiantis sint hypothecata, aut fisco iure addicta ob crimen; aut quamuis fiat in fraudem creditorum, quibus potuisset soluere, si non repudiasset. quo postremo casu et si Gomezius to. 2. c. 4. n. 22. putet illum licitè id posse facere: credo tamè peccare contra iustitiam. Eadem enim virtute obligamur ad finem & ad media necessaria. atqui ille debitor obligatur ad finem, nimirum solutionem: ergo ad acceptationem hereditatis, quæ hic & nunc est medium necessarium. nihilominus repudiatio est valida.

Quartus, Si donatarius non fiat ditor: vt si maritus det vxori ad fucos, & vnguenta, ad dandas eleëmofynas. Denique si ipsa ita expendat, vt locupletior non fiat. L. 7. §. eodem. quamdiu tamen inde aliquid extat non expensum, potest id repeti.

Quintus, Si alter det alteri vt aliquam dignitatem assequatur, v. g. vt fiat Doctor. L. 40. Quod adipiscenda. §. eodem.

Sextus, Si fiat causa remunerationis, vt si maritus senex donet vxori iuueni: vel ignobilis nobili, statim valet, vt ex communi sententia docet Gomezius n. 23. quia potius est remuneratio, quam rependit pro nobilitate, vel iuuenili flore coniugis, quam simplex donatio. colligitur ex d. L. 7. Quod autem. §. Si vir. §. eodem. Idem dicendum, si maritus ex certa scientia fateatur se dotem accepisse, quam non accepit. censetur enim eam donare vxori in remunerationem.

90
Patris in
filium.

Dico Secundo, Donatio patris in filium nondum emancipatum est inualida, ita vt pro arbitrio patris renouari possit, L. 2. C. de inoffic. donat. & L. Cum de bonis. 11. C. de donat. & alibi. confirmatur tamen tum morte donatis; (si res antea fuerit tradita) tum iuramento, sicut donatio inter coniuges; vt habet communis sententia DD. Ratio, cur iura voluerint esse inualida, est, quia quamdiu filius est sub potestate patris, censetur veluti vna persona ciuili cum patre, & ita videtur pater sibi donare. confirmatur tamen morte, quia tunc filius desinit esse in potestate patris. Hinc infert Gomezius supra n. 25. Primò, Valere donationem patris in filium emancipatum, quia in hunc cessat patria potestas. Secundo, Donationem matris in filium

esse validam, quia filius non est in potestate matris, sed patris. Tertio, Donationem patris in filium naturalem illegitimum valere, quia iure Cæsareo non est sub patria potestate. Quarto, Validam esse donationem filij in patrem & matrem, si det de castrensibus vel quasi castrensibus.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus donatio patris in filium sub patria potestate constitutum statim valet. Primò, Si aliquid detur in dotem, vel ad matrimonium. Secundo, Cum donat bona mobilia proficiscenti ad bellum. Tertio, Si professuro aliquam disciplinam libros donet; hæc enim duo genera efficiuntur statim castrensia, vel quasi castrensia bona. Quarto, Si vsufructum, quem habet in bonis aduentitijs filij, condonet filio. Quintò, Si in remunerationem obsequiorum. Denique in omnibus pænè casibus, in quibus donatio inter coniuges valet statim, valet etiam patris in filium, teste Nauarro c. 17. n. 147. quem vide ibidem cum Siluestro Donatio 2. q. 7.

91
Valet in
his casibus.

Aduerte tamen, In his omnibus, si donatio excedat illam quantitatem, de qua parens potest liberè disponere, eam secundum hunc excessum renouari, ne legitima aliarum prolium officiat.

92

DVBITATIO XIII.

Quantum possit quis validè donare.

Resp. & Dico Primò, Donatio, qua quis donat alicui omnia sua bona tam futura quam præsentia, iure communi est inualida. est communis sententia DD. ex L. Stipulatio hoc modo. 61. §. de verb. oblig. vt docet Clarus q. 19. n. 1. & Couar. Rub. de testamentis, p. 2. nu. 8. & l. 3. var. c. 12. Ratio est; quia per hanc donationem homo aufert sibi potestatem testandi: quod leges improbant, tamquam contra bonos mores, quos in Reipub. benè instituta esse decet.

93
Donatio
omnium
bonorum.

Vnde sequitur, Validam fore donationem omnium bonorum præsentium; quia non adimit sibi potestatem testandi de futuris; vt rectè infert Clarus n. 2. & Couar. l. 3. variat. c. 12. n. 4. Similiter si donator referret sibi aliquid ex bonis suis, vel saltem vsufructum, vt idem Clarus nu. 8. & 9. quia de hoc testari poterit. Denique si donet omnia bona sua præsentia & futura, donatione causa mortis, (sicut sepe fit inter coniuges, cum paciscuntur vt superstes habeat omnia) valebit donatio, quia hæc donatio non aufert potestatem testandi, potest enim donator, non obstante tali donatione, alium heredem instituere; qui et si teneatur postea donatario dare iuxta conuenta in donatione, tamen potest detrahere Falcidiam (vt inquit Clarus n. 7.) id est, quartam partem, eamq; sibi retinere.

94

Notandum tamè est, Esse duos casus, in quibus donatio inter viuos omnium bonorum præsentium & futurorum valet. Prior est, si fiat Ecclesiæ, vel in aliquam piam causam. Ita Clarus q. 20. n. 3. & Couar. Rub. de testamentis, p. 2. nu. 13. vbi citat multos, qui dicunt hanc communem esse DD. sententiam. Probatur Primò, Quia talis donatio non potest censeri contra bonos mores. si enim possum personam meam tradere Ecclesiæ vel Monasterio, cur non etiam omnia bona? Secundo, quia Ius ciuile non potest impedire officia pietatis & consilia Evangelica: atqui talis donatio est officium pietatis & consilium Christi: ergo.

95
Donatio
omnium
bonorum
ad causam
piam.

96 Posterior est, Si iuramento confirmetur. Ita Cottar. num. 14. et si plerique Iurisperiti contrarium sentiant. sed illorum ratio est infirma: non enim donatio omnium bonorum est contra bonos mores, sicut id quod est illicitum, sed solùm quia expedit in Repub. passim esse libertatem testandi. quare cum absque villo peccato possit quis omnia sua donare, si iuramento promittat se non reuocaturum, valet donatio, vt aperte colligitur ex capite, Quamuis pactum. de pactis, in Sexto.

97 Dico Secundo, Potest quis validè donare vsque ad 500. solidos: vltra verò hanc summam donatio est inualida, quoad excessum; nisi fiat cum insinuatione. Habetur expressè L. penul. C. de donationibus, sub finem. quod ideò statutum est; ne homines, meta vel fraude, vel inconsulta temeritate impulsii, se donationibus exhaurirent. valent autem 500. solidi, teste Claro q. 15. n. 1. scitis Hispanicus 700. vel, vralij volunt, 750. *Insinuatio* hec, est simplex suæ mentis declaratio, qua quis declarat Iudici, se liberè donare huic tantum vel tantum. ne requiritur causa cognitio, vel facultas à Iudice, sed sufficit eius præsentia, vt docet Clarus num. 5. Iudicis autem est inquirere, an donatio sit omnino libera, an coacta.

Hinc sequitur Primò, Si quis donet pluribus, & excedat prædictam summam, donationem quoad excessum esse inualidã; modò donatio illa simul, & quasi vno animi impetu fiat. detrahendū autem tunc singulis secundum proportionem. Si tamen diuersis temporibus, animiq; motibus fiat, erit valida, vt patet ex L. Sancimus. 34. C. de donat. §. 4.

98 Secundo, Si quis debitum aliquod liquidum, hanc summam excedens, remittat, inualidam esse remissionem; quia remissio est instar donationis. Ita Clarus q. 16. num. 2.

99 Aduerte tamen, Eum, cui vltra hanc summam donatum est, posse retinere, nisi à donatore vel eius heredibus repetatur; quia leges non intendunt obligare donatarios, vt sponte restituant, (hoc enim non pertinebat ad bonum commune) sed vt restituant, si donator vel eius heredes velint. non enim reddunt donatarium inhabilem, sed tribuunt donatori potestatem pro arbitrio repetendi. quamdiu ergo non repetit, possunt retinere. scienti enim & volenti non fit iniuria. Nec refert, etiamsi donator ignoret se posse repetere; quia donatarius non tenetur id illi dicere cum suo incommodo, sed potest retinere rem, donec aliunde resciscat & repetat.

100 Excipiuntur tamen aliquot euentus, quibus donatio absque insinuatione est valida, etiamsi 500. solidos excedat. Primò, Si iuramento confirmetur. ita Clarus q. 18. qui dicit, vtramq; scholã, tam Legistarum quàm Canonistarum, ita sentire hoc tempore; et si olim plurimi contrarium senserint. Ratio est euides; quia donare supra illã summam nullo Iure est prohibitum; ergo si iuramento confirmetur, est omnino seruandum: patet consequenter. Quamuis pactum. 2. de pactis, in Sexto, vide supra Dub. 4. & cap. 17. Dubit. 7. Secundo, Si donatio fiat ad redemptionem captiuorum. Tertio, Si ad reparationem ædium, incendio vel ruina destructarum. Quarto, Cum magister militum dat militi mobilia, quantumuis ea sint magni pretij. Hæ tres exceptiones ponuntur L. penultim. C. de donationibus. Quintò, Quando donatio est remuneratoria obsequiorum vel benefi-

ciorū. Ita Clarus q. 16. n. 6. ex L. Aquilius 27. de donationibus. Sextò, Cum quis renuntiat bonis vel iuribus speratis nondum obtentis; vt si filius vel filia renuntiet hereditari vel legato, quod sperat ratione substitutionis. Ita Gomezius c. 4. n. 10. quiuis enim potest renuntiare iuri, quod illi offertur eo modo, vt dependeat ab ipsius arbitrio accipere vel recusare. Sed hic propriè non est donatio; quia non datur aliquid quod sit suum, sed recusat alienum quod futurum erat suum.

Sed difficultas est, Vtrum donatio ad pias causas sit inualida, si fiat absque insinuatione, supra dictam summam.

Resp. Absolutè validam esse talem donationem in vtroque foro, vt docet Iulius Clarus q. 17. vbi dicit hanc sententiam esse communem. Siluest. v. Donatio 1. q. 4. & Angelus Donatio 1. n. 20. Tabiena ibid. n. 14. et si Gomezius supra n. 10. contrarium sentiat. Probatur Primò, Quia et si fortè Ius civile non permittat nisi 500. solidos validè donari: tamen hoc non est seruandum in præiudicium piarum causarum, vt rectè ait Clarus. Ratio est, quia Principes sæculares non possunt aliquid statuere in præiudicium bonorum operum & salutis animarum. solùm enim ita possunt gubernare Reimp. ad tranquillitatem temporalem; vt ea gubernatio non impediatur studium pietatis & media ad finem supernaturalem; sed potiùs subseruiat & iuuet: atqui si talis insinuatio esset necessaria in causis piis, sæpè bona opera impediuntur; idque cum magno boni spiritualis damno.

Secundo, Capite Relatum. 1. de testamentis, Pontifex decernit, ne pro legatis ad pias causas requiratur solemnitas septem vel quinque testium Iure civili definita, sed sufficiant duo vel tres, sicut Iure gentium satis est. Vnde Panorm. ibid. n. 4. deducit, donationem ad pias causas valere absque insinuatione, in quantum magna summa, quidquid Leges ea de re disponant; addens se ita sæpè respondisse. si enim Pontifex sustulit illum numerum testium, ne pia legata impediatur; quis dubitet, quin eius mens sit, ne donationes pia implicentur, aut circumscriptantur legibus insinuationis, sed vt omnino liberum & expeditum relinquatur earum exercitium?

Tertio, Si Imperator in fauorem militiae liberas reliquit largitiones Ducum in milites; quantum magis idem priuilegium debetur donationibus piis in fauorem diuini cultus, salutis animarum, & sustentationis pauperum?

Quarto, Donatio quantumuis magna, ad redemptionem captiuorum est valida; cur non etiam ad alias causas non minùs Deo gratas & salutares?

DVBITATIO XIV.

Quibus euentis donatio possit reuocari.

Syppono duplicem esse donationem, inter viuos, & mortis causa. Donatio inter viuos est, cum quis sic donat, vt etiam se viuo velit rem absolutè esse alterius. Donatio mortis causa est, cum sic donat, vt rem non velit absolutè & irrevocabiliter esse alterius, nisi post suam mortem; vt si dicam, Dono tibi hanc rem post mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo nunc mori. vide Siluestrum v. Donatio 1. num. 1. & Gomezium num. 19. Nunc

Dico

96 Si iuramento confirmetur, valet.

Insinuatio.

98 Debitorum condonatio.

99 Potest retineri donec repetatur.

100 In quibus euentis sit valida absque insinuatione.

101

102 Donatio ad pias causas sine insinuatione.

Potestas Principis & salutaris.

103 Duplex donatio.

104
Donatio
inter vi-
uos reuo-
catur tri-
pliciter.

Ratione
ingrati-
tudinis.

Dico Primò, Donatio inter viuos, etiam si sit acceptata, & res sit tradita, generatim triplici ex causa potest reuocari. Primò, Ob ingratiudinem donatarij. Secundò, Ob prolem susceptam. Tertio, Si sit inofficiosa. Ita Iulius Clarus q. 2. 1. nu. 1. Gomezius tom. 2. cap. 4. num. 1. 1.

Primò, *Ratione ingratiudinis.* huius ponuntur quinque casus. L. fin. C. de reuocandis donat. Primus est, Si donatarius iniurias atroces in donatorem effuderit. Secundus, Si manus impias intulerit. Tertius, Si iacturam non leuem bonis eius attulerit. Quartus, Si periculum vitæ ei intulerit. Quintus, Si conditionem donationi appositam non impleuerit. His addunt DD. Sextum, Si inopia pressam non aluerit. quod est norandum pro simplicibus, qui omnia donat suis liberis, & postea negliguntur, vt rectè Siluest. Donat. 1. nu. 17. Idem docet Clarus nu. 3. & Gomezius nu. 1. 4.

105

Nota tamen hic sunt tria: Primum est, Hæc non habere locum, quando donatio est ob causam; vt propter obsequia, quæ eam merebantur. neque in donatione facta Ecclesiæ vel Monasterio; quia censetur facta Deo & ob grauem causam, vt notat Clarus.

106
Non tene-
tur ante
sententiam.

Secundum est, Donatarium non teneri ad restitutionem ante sententiam; quia est pœna, vt apertè colligitur ex L. citata. vnde debet interponi querela, & ingratiudo probari. Si tamen res nondum sit tradita, potest non tradere, & petentem, exceptione ingratiudinis repellere: cui enim datur repetitio post solutionem seu traditionem, datur exceptio ante traditionem, vt non teneatur soluere, vt supra cap. 17. n. 68. ostensum est. Quod si tradita, donatarius per iniuriam impediatur querelam; potest donator via compensationis occultè sibi consulere; quia per iniuriam patitur damnum.

107
Quando
heredes
possunt re-
uocare.

Tertium est, Si donator non reuocauit in vita ob hanc causam, nec heredes eius posse. Ita expressè habetur d. L. fin. C. de reuocand. donat. quod intellige, nisi fortè donator per ignorantiam ingratiudinis in se commissæ, eam non reuocauerit; tunc enim heredes eam reuocare possunt; sicut etiam possunt alium heredem ab hereditate repellere, vt docet Gomezius supra n. 14. Silu. Donatio 1. n. 18. Ratio est, quia cum ignoretur ingratiudo, tamen tacitè censetur reuocata donatio, hereditas, legatum & fideicommissum factum ingrato; vnde heredes donatoris possunt eam reuocationem post mortem eius exequi; etiam contra heredes eius, qui ingratus exitit.

108
Ratione
prolis.

Secundò, Reuocatur ratione prolis susceptæ; vt si quis prole carens, magnam partem bonorum suorum donauit, & postea nascatur ei proles. L. Si vniquam 8. C. de reuocandis donat. Ratio est, quia præsumitur fuisse facta sub tacita conditione, nisi nascerentur ei liberi. Et quidem si donatio facta sit extraneo, reuocatur tota; si facta sit alicui ascendentium, v. g. patri vel auo, reuocatur solum quoad legitimas filiorum postea susceptorum, iuxta Gomezium. Idem dicendum si donatio facta sit Ecclesiæ, vel ad aliam piam causam; solum enim reuocatur, quantum necesse est vt filij, qui post nascuntur, habeant legitimam. vt communiter docent DD. vide Gomezium num. 1. 1. & Clarum q. 3. 2. n. 2. Silu. Donatio 1. n. 2. 2. Probatur Primò, Quia quod datum est priori filio, non reuocatur nisi quoad legitimas aliorum post susceptorum; atqui Ecclesia est instar filij, vt Panormitanus &

Donatio
ad piam
causam
quousque
reuocatur.

alij docet. Secundò, Quod datur in piam causam, datur propter salutem animæ, cuius causa non est minus fauorabilis, quam causa filiorum, vt colligitur Authent. Si qua mulier. C. de de Sacrof. Eccles. Interdum tamen expedit ad ædificationem populi, vt id quod Ecclesiæ vel Monasterio datum est ante liberos natos, Prælati, nis postea susceptis, totum restituitur; sicut fecit Aurelius Carthaginensis Episcopus, vt refertur cap. fin. 17. q. 4. ex D. August. Serm. 52. ad Fratres in eremo.

Notandum tamen Primò, Donatarium non teneri ad restitutionem, donec donatum repetatur: quamdiu enim non repetitur, potest præsumere donatorem non cupere restitutionem, & cedere suo iure.

110
Deber re-
peti.

Secundò, Si donator expressè & in specie renuntiet privilegio legis *Si vniquam*, dum donat, non posse reuocare dum viuat, etsi ei nascantur liberi; poterunt tamen liberi post eius mortem reuocare, quatenus fuit eis inofficiosa; id est, quatenus legitimam eorum læsit; quia renuntiatio patris non potest tollere ius filiorum, quod post mortem patris habent ad suas legitimas. vide Clarum q. 2. 2. num. 4.

Si renun-
tiet privi-
legio.

Tertio, Si iurauit, se non reuocaturum donationem, nihilominus potest reuocare suscepta prole. Ratio est, quia hoc iuramentum non excludit tacitam conditionem, quæ ex Iuris dispositione inest illi donationi. vnde ille tantum censetur iurare se non reuocaturum, sub hac conditione, si nati ei non fuerint liberi. Ita Iulius Clarus q. 2. 3. num. 1. Gomezius nu. 1. 1. & alij. si tamen ille expressè excluderet illam conditionem, velletque donationem valere, etiam si filij nascerentur, eamque iuramento confirmaret; non posset eam reuocare, vt idem Clarus q. 2. 2. num. 4. docet. Ratio est, quia quando iuratur id quod non est malum, iuramentum est seruandum, vt supra c. 17. Dub. 7. ostensum est. Atqui non reuocare talem donationem, non est malum. ergo, &c. poterunt tamen liberi eam reuocare post mortem patris, ob rationem paulò antè allatam.

111
Si iuramē-
to confir-
matus.

Tertio, Reuocatur si sit inofficiosa, id est, si sit contra officium pietatis paternæ in filios; vt cum tantum donat, vt filij priuentur sua portione legitima, L. 1. & seq. C. de inofficiosa donat. Primò, Si facta est alicui ex filiis, reuocatur solum vsque ad legitimam aliorum. L. 5. & 8. C. eodem. Secundò, Si facta est extraneo, animo fraudandi liberos, reuocatur tota. si tamen aliquid liberis relictum est, probabile est non reuocari, nisi quoad legitimas filiorum; id quod tenent plurimi DD. cum Bartolo & Panorm. quos citat Couar. lib. 1. variar. cap. 19. versus finem. Idem tenet Clarus qu. 24. num. 4. Tertio, Si non eo animo facta est, reuocatur solum quoad legitimas filiorum. vide Couar. supra, Gomezium n. 13. Clarum q. 24. Quarto, Si facta est Ecclesiæ vel piæ causæ, solum reuocatur vsque ad portiones legitimas filiorum, vt docet Iason consil. 141. & Decius consil. 247. quia Ecclesia est instar filij, & donatio est facta in fauorem animæ. Imò secundum Nauarrum, possunt parentes minuere legitimas filiorum, tum per contractus onerosos, tum etiam per donationes remuneratorias, & ad causas pias. quia donatio talis non est vera donatio, sed donatio ob causam. ita Nauar. cap. 26. num. 39. ex Alberico: nec villo iure contrarium probari potest.

112
Ratione in-
officiosa.

113
Quando reuocetur, si parens habet liberos.

Circa prædicta duo sunt Notanda: Primò, Donationem inofficiòsam, quam parens liberos habens fecit, non reuocari, nisi post mortem parentis; nam tunc primùm debetur filiis sua legitima; ac proinde tunc primùm incipit donatio illa cedere in filiorum præiudicium.

Secundò, Donationem inofficiòsam, etsi valida sit vsque ad mortem donantis, tamen non fieri sine peccato; quia fit in damnum liberorum, quod post mortem donantis sentient. vnde et si quis promittat aliquid inofficiòse, eamque promissionem iuramento confirmet, non tamen tenetur implere; quia sine peccato implere nequit, vt colligitur ex multis Infribus, C. de inofficiòsis donat.

114
Donatio mortis causa reuocatur tripliciter.

Dico Secundò, Donatio, quæ mortis causa facta est, reuocari potest ob tres causas. Primò, Si pœniteat donatorem. sicut enim testamentum & legatum, vsque ad mortem pro arbitrio testatoris reuocari potest; ita etiam donatio, quæ mortis causa fit. Nec refert, vtrum expresse pœniteat, an implicite; vt si rem illam alteri donet. colligitur L. Qui mortis causa. 30. 7. de mortis causa donat.

115

Secundò, Si donator dedit intuitu alicuius periculi instantis, ex quo metuit mortem incurrere; hoc ipso, quo periculum euaserit, censetur tacite reuocata donatio. vt si quis det in graui morbo, vel instante prælio, vt patet L. 3. & sequentibus. 7. de mortis causa donationibus: vide Gomezium num. 19.

116
Promissio ex donatio inter viuos non extinguitur.

Tertiò, Si donatarius moriatur ante donatorem; ipso iure est reuocata. idem vsu venit in testamentis & legatis. Secus est in promissione & donatione inter viuos, quæ non extinguitur morte donatarij, si sit acceptata, sed transit ad heredes; quamuis sit donatio conditionata, vel in diem. Quòd si donator in donatione promittat se eam non reuocaturum, transit in donationem inter viuos, vt docet Gomezium numer. 19. & alij. de quo vide etiam Couarr. Rubr. de testam. p. 2. num. 37. & sequentibus.

DVBITATIO XV.

Vtrum promissio vel donatio conditionalis sit valida, & quam vim habeant conditiones appositæ.

117
Præsentis, præteriti, & futuri.

Respondeo & Dico Primò, Conditiò præsentis vel præteriti, addita donationi, vel alteri dispositioni, non suspendit eam; sed si conditiò existit, valet dispositio; si non existit, non valet, etiam si ignoretur: vt, Do tibi hanc vestem, si fuisti Romæ, si es meus cognatus. habetur L. Cum ad præsens. 37. & 2. sequent. 7. Si certum petetur. & L. Conditiò in præteritum. 100. 7. de verb. obligat. Idem dicendum si conditiò est de eo, quod necessariò vel omnino certò futurum est; quia quòd hoc futurum sit, iam in præsentis est verum, ac proinde conditiò censetur præsens. futuriò enim (vt sic loquar) iam inest rei: vt, Promitto, do, vendo tibi, si es moriturus, si iudicium est futurum, L. Si pupillus. 9. 7. de nouat. estque communis sententià DD. vt testatur Gomezium c. 12. de legatis, num. 63.

118

Dico Secundò, Conditiò futuri incerti suspendit donationem & alias dispositiones, vsque ad

euentum conditionis; v. g. Promitto tibi 100. si nubas, vel si fias sacerdos. Ratio est, quia ante euentum conditionis non potest certò constare an extabit. vnde qui ita donat, non intendit vt illud fiat donatarij, nisi conditiò euenerit. Gomezium supra num. 64.

Aduerte tamen, Ex huiusmodi promissione vel donatione acceptata, statim nasci obligationem in donatore, & ius in donatario, (pendens tamen à futuro quoad sui impletionem) quod non potest reuocari à donatore, nisi in casibus Dub. 14. positis, nec nouo aliquo onere grauari inuito donatario, vt rectè Siluest. Donatio 1. q. 15.

Nec obstat, quòd donatio mortis causa possit reuocari; quia ex dispositione Iuris habet hanc tacitam conditionem, vt valeat si non reuocetur. d. L. Qui mortis causa. 7. de mort. causa donat.

Dico Tertiò, Si conditiò, sub qua donatio facta est, suo tempore impleta non fuerit, donatio non obligat, sed in irritum recidit. Idem dicendum de quauis alia dispositione, sub conditione futuri facta. Ratio est; quia dispositio pendens ex hominis libertate, non habet maiorem vim obligandi, nec aliter obligare potest, quàm disponens intendit: atqui non intendit se obligare conditione non impleta: ergo.

Dico Quartò, Conditiò impossibilis non suspendit; sed irritam reddit donationem, & quemuis alium contractum, ita vt nulla ex eo oriatur obligatio, nec ei possit accedere fideiussores. (non loquor modò de contractu matrimonij, & dispositione vltimæ voluntatis.) Ita Gomez. tractatu de legatis tomo 1. c. 12. n. 67. colligitur ex L. Impossibilis. 7. 7. de verborum obligat. & L. Non solum. 31. 7. de actionibus & obligat. Vbi etiam ratio inlinuatur; quia omnium ea cogitatio est, vt nihil agi existimetur appositæ ea conditiòne, quam sciunt esse impossibilem. est enim talis conditiò signum dissentus, nisi aliunde præsumatur ioco adiecta.

Notandum est, Conditionem dici dupliciter impossibilem, re ipsa, & Iure. Re ipsa impossibile est, quæ fieri nequit, siue id ex natura rei proueniat, vt, Si possibilia detraheris; siue ex impotentia illius, cui imponitur, vt, Si pauper millionem aureorum dederis.

Iure impossibile dicitur, quæ stante Iure eoque iniurato fieri nequit, vt est omnis conditiò turpis peccatum continens. Item quæ nihil boni in se continet, & alicui bono est impedimento. qualis olim apud ethnicos erat conditiò non nubendi. Item, si eleemosynam non dederis; si amicitiam illius deserueris, &c. Igitur si conditiò sit priore modo impossibilis, irritum reddit contractum, siue sit de futuro, siue de præsentis vel præteriti; quia talis conditiò est signum non adesse contentum ferium in contractum, sed dissentum potius. dum enim consensus suspenditur ab eo, quod est impossibile; sicut hoc eo tempore, in quod refertur, non extat, ita nec consensus absolutus extat. Vnde etiam non refert, vtrum putetur possibilis an impossibilis. Si enim putatur impossibilis, signum est, ab initio deesse serium consensum, & ita nihil agitur. Si possibilis, adest quidem serius consensus, sed serio suspenditur à conditione, quæ numquam extitit nec extabit, & ita expectandus est euentus, donec sciatur esse impossibilem. simul autem atque id resciscunt, cessat omnis obligatio, quæ esse poterat ratione conscientia errantis, quamdiu putabatur possibilis. nam ex parte rei nulla

nulla ab initio subsit obligatio, cum conditio ab initio fuerit determinata ad non esse.

Conditio iure impossibilis irritum reddit contractum de futuro.

Si secundo modo dicatur impossibilis, nimirum quia turpis, non irritat contractum, nisi sit conditio de futuro, non autem si de presenti vel preterito. Ratio est, quia quando est de futuro, obstringeret vel alliceret alterum directè ad peccatum; atqui nemo potest obligari ad seruandam promissionem, qua alius obstringatur vel alliciat ad peccatum. hoc enim contradictionem implicat. v.g. promitto vel do tibi 100. si illum occideris: vendo tibi meam domum, si fœnus in ea exercere velis. Itaque ante conditionem impletam, omnes huiusmodi promissiones & donationes sunt nullius momenti. Impleta tamen conditione obligant, quia non amplius ad peccatum obstringunt, & alias potest opera alterius, omnibus spectatis, tanti æstimari, de quo vide supra Dubit. 3. Vnde etiam si talis conditio sit de preterito vel presenti, non infirmat promissionem, quia ad peccatum non allicit.

122 Excipitur contractus matrimonij in foro externo.

Excipi contractum matrimonij, propter caput finale, de conditionibus appositis. Vbi Gregorius IX. statuit, *condiciones impossibiles & turpes, contractui matrimonij adiectas, debere propter eius fauorem pro non adiectis haberi, ac proinde non irritare contractum: exceptis ijs, quæ sunt contra substantiam coniugij.* de qua constitutione, etsi ea ad tractatum matrimonij pertineat, hic etiam aliquid dicendum. Difficile enim est intelligere, quomodo conditio impossibilis possit haberi pro non adiecta in contractu matrimonij, cum sit potius signum, consensum deesse, quam adesse; & Ecclesia non possit defectum consensus in matrimonio supplere. Item quomodo conditio turpis non irritet potius contractum, cum alliciat ad peccatum, & etiam suspendat consensum in futurum.

Omissis variis responsionibus, quas bene refutat noster Rebellius, pro intelligentia istius Canonis, Notandum, condiciones impossibiles, & de futuro, siue turpes, siue honestas, dupliciter posse apponi contractui matrimonij de presenti, & cuius alteri, ac etiam donationi.

Dupliciter potest conditio apponi contractui.

Primo, ut per eam immediatè exigatur opus externum in futurum præstandum, siue illud sit impossibile absolutè, siue turpe, siue honestum. Et hoc modo suspenditur consensus vsque ad euentum conditionis, seu donec opus quod exigitur, sit præstitum. Vnde quando constat tali modo esse appositam, non est habenda pro non apposita in contractu matrimonij, etiam si contractus fiat per verba de presenti, sed expectandum donec opus sit præstitum, & conditio impleta. Vnde si sit absolutè impossibilis, est irritus: si solum est impossibilis iure, seu turpis & illicita, suspenditur vsque ad euentum conditionis; quo euentu posito, consensus fit absolutus, & contractus validus, si ab initio ea fuit mens contrahentium.

Secundo, potest apponi conditio, non ut immediatè exigatur ipsum opus externum; sed solum obligatio ad illud: ut, *Contraho tecum si matrem meam aheretis, si inimicum meum occideris:* hoc est, si te obliges ad hæc facienda. Hoc modo conditio non suspendit consensum meum, sed statim altero consentiente, & acceptante conditionem, perficitur contractus. Vnde etiam si hoc modo ponatur conditio impossibilis quoad ope-

ris executionem, non vitiat contractum matrimonij de presenti initum: quia id quod immediatè illa conditio exigat, non est impossibile, nempe obligatio sui saltem verbalis, & quantum in te est, actuale opus.

His politis, dicendum est, Gregorium IX. cap. illo finali instruere iudices, quidnam de huiusmodi contractibus in foro externo iudicare debeant, quando non potest constare, quo animo talem conditionem absolutè vel iure impossibilem contrahentes apposuerint: nimirum an animo immediatè exigendi ipsum opus externum, an verò solum obligationem ad opus. Si enim constare possit, quòd illam conditionem apposuerit alter eorum exigendo ipsum opus ad plenum consensum in contractum; certum est, iure natura contractum non esse validum ante ipsum opus: quia consensus non est absolutus, nisi posito opere. Neque in hoc casu loquitur Pontifex. Si verò constet per conditionem non requiri immediatè ipsum opus, sed solum obligationem, vel consensum in obligationem talis operis; vel si non constet quidem, sed de hoc dubitetur, neque re discussa possit iudex aliquid certi habere (de quibus duobus casibus loquitur Pontifex) tunc habendam conditionem pro non apposita: quia nemo potest validè ad impossibile absolutè, vel ad id quod peccatum est (quod iure impossibile dicitur) obstringi. Cumque conditio immediatè requisita adsit, nempe consensus in obligationem, & contractus sit de presenti, nec aliud impedimentum habeat, statim est validus. Nec postea propter onus non præstitum potest rescindi: quia contractus matrimonij semel validus, non potest amplius in irritum à partibus reuocari.

Hæc sine dubio est mens Pontificis. Rebellius noster paulò aliter explicat, sed in re non multum discrepat. His adde, si constet, conditionem impossibilem non serio sed ioco appositam, habendam pro non apposita. Similiter si dubium sit, & neutra ex parte possit moralis certitudo haberi. Tunc enim in fauorem matrimonij iudicandum. cap. fin. de sententia & re iudicata: idque propter periculum animæ, ne separati, & alius iuncti, in adulterio viuant, si ex parte rei prior contractus fortè fuit validus.

Ceterum, condiciones quæ sunt contra matrimonij substantiam (ut sunt illa, quæ sunt contra bonum prolis, vel fidei, vel Sacramenti) non habentur pro non adiectis in foro externo, sed absolutè reddunt contractum irritum: ut si alter dicat alteri, *Contraho tecum, si generationem prolis euites, vel donec inueniam diuorem, vel si corpore quaestum facies.* Ita expressè habetur dicto capite finali. Quod intellige, si sint de futuro: sic enim solum imponunt obligationem contrariam obligationi substantiali matrimonij. vide lib. 5. de Matrimon. Thomæ Sancij, vbi de his omnibus fuscè & eruditè disputat, etsi eius explicatio cap. finalis supra dicti non probetur.

Excipi etiam *ultimas voluntates*, ut sunt institutio heredis, fideicommissum, legatum, & donatio mortis causâ; nam conditio impossibilis vel turpis illis apposita, non reddit dispositionem irritam, sed habetur pro non adiecta. ut constat L. 1. 4. 6. 8. 9. de conditionibus institutionum. & §. Impossibilis. Instit. de heredibus instituendis. vide Gomezium de legatis nu. 67. Neque id tantum

Mens Canonis.

Conditioes quæ contra substantiam matrimonij.

123 Ultima voluntates.

tantum in foro externo & quoad presumptionem; sicut in matrimonio & sponsalibus; sed etiam in conscientia. Ratio est; quia etsi Ius non possit supplere consensum in sponsalibus & matrimonio, eò quòd in his quisque sit sui Iuris, nec vlla potestas humana possit alteri dare potestatem mei corporis ad usum matrimonij absque meo consensu; potest tamen illum supplere in vltimis voluntatibus; quia res externae subiunt dispositioni Iuris humani, suppetente iusta causa. Idem potuisset in aliis contractibus, si voluisset, sed iustas ob causas non fecit. Causa verò, cur in vltimis voluntatibus, non in aliis, ita statuerit, est, quia mortuo testatore, non superest qui possit eius mentem interpretari, quomodo conditionem intellexerit, serione an ioco adiecerit, an satis aduerterit qualis conditio esset: vnde nasci potuissent plurimae lites. Deinde si conditio sit turpis, merito rejicitur, in pœnam testatoris: si impossibilis, rejicitur tamquam impertinens. In aliis contractibus non rejicitur, sed reddit contractum irritum; quia, contrahentes rursus contrahere possunt, si velint. Si tamen testator putabat conditionem possibilem & honestam, non rejicitur, sed irritam reddit dispositionem, vt docet Gomezius supra num. 65. & alij, ex L. Seruo manumisso. §8. 7. de conditione indebiti.

Conditio nubendi vel non nubendi.

Conditio, *Si non nupservis si uxorem non duxeris*, apposta vltimae voluntati, habetur Iure Digestorum pro non adiecta. L. Titiae. 100. 7. de conditionibus & demonstrat. idque fauore matrimonij, vt Respub. augeatur. postea tamen Iure Codicis hoc restrictum est ad primas nuptias; & constitutum vt in secundis hæc conditio vim haberet, ita vt si contra facias, legatum amittas; Authentica, Cui relictum. C. de indicta viduitate tollenda. Patem modò vim habet conditio, *Si Religionem non ingrediaris*. Ita Gomezius supra n. 78. & alij. Si dicatur, *Lego tibi 200. si nupservis*, nihil addendo de ingressu Religionis, consequeris 200. etiamsi Religionem ingrediaris. Conueniunt in hoc omnes DD. teste Molina disput. 207. & habetur aperte Nouella 123. de sanct. Ep. c. 37. & Authent. Nisi rogati. C. ad S. C. Trebellian. Ratio est; quia non censetur de Religione cogitasse, cum id non expresserit; ac proinde noluisse eam excludere. Si autem dicatur, *Lego 200. si nupservis, 100. si Religionem ingrediaris*, est dubium. Multi enim tenent te habiturum 200. etiamsi Religionem ingrediaris, quia illa conditio, si nupservis, quatenus retrahere potest à Religione, habenda pro non adiecta. Silvester verbo Hereditas 4. qu. vlt. Medina q. 23. Panorm. in cap. In presentia, de probationibus. estque communior sententia Iurisperitorum. colligitur ex Authenticis proximè citatis. Contrarium tenet Couarruias lib. 1. variar. c. 19. num. 7. & sequentibus, cum aliis quos citat. Eadem placet Molina disput. 207. etsi contrariam fateatur probabilem. Ratio est; quia testator expressè contrarium statuit, & potuit ad hoc iusta ratione moueri. hoc tamen ex circumstantiis iudicandum est.

Nihilominus prior sententia videtur Iuri conformior, vt docet Felinus cap. In presentia, de probationibus, nu. 37. vbi pro hac sententia adducit Ioannem Andream, Antonium de Butrio, Romanum, Bartolum, Albericum, Abbatem, Matthesianum, & Baldum; quamuis Baldus sibi non con-

stans alibi doceat contrarium. Pro eadem Couarruias lib. 1. variar. cap. 19. n. 9. citat Soncinatem, Arcinum, Iasonem, & Ioannem Crotum. Idem passim tenent Summisæ. Ratio est; quia si quis benè consideret, Nouella illa 123. Iustiniani c. 37. non nititur presumptione tacite voluntatis testatoris (vt volunt Auctores contrariae sententiae, qui proinde nolunt illam locum habere, quando testator expressè Monasterium excludit) sed absolute intendit fauere pietati, etiam contra testatoris voluntatem; & idèd vult talem clausulam haberi pro non adiecta: sicut Iure Digestorum clausula, *Si non nupservis*, habebatur pro non adiecta, quia volebat Ius fauere nuptiis. Quomodo enim presumi potest passim de quouis testatore, qui sic disponit; *Lego Fulviae 200. si nupservis, si autem non nupservis, 100.* non cogitasse de statu Religionis, & si cogitasset, ita affectum fuisse erga illam, vt Fulviae ingredientis Religionem relicturus esset 200. perinde ac nubenti? Sanè hoc presumi non potest, sed potius contrarium. nam ingredi Religionem est maxime affine ei, quod est non nubere; & homines tunc omnia expendere solent. Deinde pauci erga Religionem ita sunt affecti, vt ita vellet disponere. Quidquid enim ad Religionem peruenit, videtur familiae perire. Vnde idem Iustinianus eadem Nouella in fauorem Religionis statuit, ne parentes possent filios Religionem ingredienti legima priuare, sed vt hanc tenerentur Monasterio dare. Et multa alia ibidem constituit in Religionis fauorem, ne parentes & consanguinei quidquam ingredientibus detraxerent. Quare etiamsi constet de contraria voluntate testatoris, nihilominus clausula illa habebitur pro non adiecta, vt rectè docent Auctores supra citati.

Nec obstat, quod Couarruias obiicit; Neminem qui serid Religionem cogitet, ratione talis clausulae auertendum: quia etsi id verum sit quando legatum est paruum (nam ob tale ne nuptias quidem omittet, qui serid de illis cogitat) non tamen quando est amplissimum, ex quo manens in sæculo maxima bona ad Dei gloriam perficere poterit; quod legatum diuites amici occupabunt, & vanè expendent, si Religionem ingressus fuerit. Addo, non tantum agi ne auertantur qui firmo animo Religionem destinant; sed etiam ne illi qui de illa delibitant.

DVBITATIO XVI.

Vtrum donatio facta ad certum usum vel finem, vel sub certo onere, si illud onus, vel ille finis non præstetur, sit valida.

Dico Primò, Quando aliquis donat ob certum finem, si non intendat ad illum finem obligare, sed solum alligere animum, vel præbere media ad illum consequendum, si placuerit; non est irrita donatio, etiamsi finis non sequatur. v. g. Petrus legauit puellæ 100. vt nubat, nec aliud expressit; illa verò ante nuptias obiit; legatum non est restituendum, sed transit ad heredes puellæ, imò etiamsi manens in vita coleret cælibatum in sæculo, vel ingrederetur Religionem, non teneretur restituere, vt docet Molina disput. 208. quia non censetur legato maius bonum voluisse impedire,

125
Donatio ad allicien- dum ani- mum.

dire, nisi aliunde de contrario constet. Ob hanc causam valida est donatio, qua quis donat collatori ad allicendum ipsius animum, ut beneficium conferat; vel mercatori, ut ad mutuandum inclinetur; vel puella, ut ad consensum flectatur, quamvis finis non sequatur. quia non est donatio conditionata, sed absoluta, facta non animo obligandi, sed tantum allicendi ad liberum consentium. unde potest acceptare, etiamsi non intendat prestare quod donator exoptat.

126
Donatio ad certum v- sum vel fi- nem.

126 Dico Secundo, Si intendat donatarius ad illum finem vel usum obligari, donatio erit irrita, sine non praestito, si ille sit principalis finis donationis: si vero sit secundarius, non erit irrita, poterit tamen in irritum reuocari, si donatarius nolit prestare. Ita docet Ioannes Medina C. de restitu. quest. 24. Prior pars patet ex multis textibus, et de conditione causa data non secuta. & C. de conditione ob causam. quibus conceditur repetitio causa non secuta.

Probat, quia quando dat ad certum usum, tamquam ad finem principalem, limitat suam donationem ad illum usum, nec habet aliam causam cur velit rem esse ipsius. sicut enim est in potestate ipsius donare, ita etiam limitare suam donationem ad certum finem & usum, prout placuerit; nam tota vis donationis pendet ex intentione donantis. ut si parens det filio pecuniam, eodumtaxat sine ut emat liberos; si filius non emerit, tenetur ad restitutionem; quia donator limitauit donationem suam ad certum usum; nec aliam causam donandi habuit. si tamen filius bona fide conatus fuisset emere, & aliunde fuisset impeditus; vel si insumpsisset in res alias aequae viles, non esset obligandus ad restitutionem; quia parens posset praesumi id ratum habere. Idem dicendum de similibus donationibus. Altera pars probatur, quia etsi finis secundarius non praestetur, tamen subest finis principalis, ob quem donatio est facta; & ita non censetur irrita, nisi ex circumstantiis constet aliam donatoris mentem fuisse. ut si des Monasterio 100. aureos sub aliquo onere, est valida donatio, etiamsi Monasterium onus non praestiterit, quia non censetur ille principalis finis donationis, sed salus animae, ob quam Monasterio videtur absolute donatum, etsi cum onere. imò nec reuocari potest, nisi id additum sit in donatione, vel nisi aliunde constet, eam donatoris mentem fuisse, ut docet Medina supra, & colligitur ex cap. Verum, de condit. appositis. potest tamen compelli Monasterium, ut onus impleat; quod si nolit, per sententiam iudicis potest priuari. Si tamen impletio oneris non est in ipsius potestate, (ut quia alij impediunt, vel pendet à consensu aliorum, qui nolunt consentire) non potest compelli. sufficit enim ut sit paratum facere quantum in se est, ut onus impleat. non enim donator censetur aliud intendisse, nisi expresserit; cum recta ratio non plus exigat, quam homo possit prestare. Idem dicendum de omnibus donationibus, quae ob aliquem finem principalem fiunt, cum aliquo onere annexo.

127
Si finis secundarius non praestetur.

Donans sub certo onere.

127 Si finis secundarius non praestetur, tamen subest finis principalis, ob quem donatio est facta; & ita non censetur irrita, nisi ex circumstantiis constet aliam donatoris mentem fuisse. ut si des Monasterio 100. aureos sub aliquo onere, est valida donatio, etiamsi Monasterium onus non praestiterit, quia non censetur ille principalis finis donationis, sed salus animae, ob quam Monasterio videtur absolute donatum, etsi cum onere. imò nec reuocari potest, nisi id additum sit in donatione, vel nisi aliunde constet, eam donatoris mentem fuisse, ut docet Medina supra, & colligitur ex cap. Verum, de condit. appositis. potest tamen compelli Monasterium, ut onus impleat; quod si nolit, per sententiam iudicis potest priuari. Si tamen impletio oneris non est in ipsius potestate, (ut quia alij impediunt, vel pendet à consensu aliorum, qui nolunt consentire) non potest compelli. sufficit enim ut sit paratum facere quantum in se est, ut onus impleat. non enim donator censetur aliud intendisse, nisi expresserit; cum recta ratio non plus exigat, quam homo possit prestare. Idem dicendum de omnibus donationibus, quae ob aliquem finem principalem fiunt, cum aliquo onere annexo.

128 Si finis secundarius non praestetur, tamen subest finis principalis, ob quem donatio est facta; & ita non censetur irrita, nisi ex circumstantiis constet aliam donatoris mentem fuisse. ut si des Monasterio 100. aureos sub aliquo onere, est valida donatio, etiamsi Monasterium onus non praestiterit, quia non censetur ille principalis finis donationis, sed salus animae, ob quam Monasterio videtur absolute donatum, etsi cum onere. imò nec reuocari potest, nisi id additum sit in donatione, vel nisi aliunde constet, eam donatoris mentem fuisse, ut docet Medina supra, & colligitur ex cap. Verum, de condit. appositis. potest tamen compelli Monasterium, ut onus impleat; quod si nolit, per sententiam iudicis potest priuari. Si tamen impletio oneris non est in ipsius potestate, (ut quia alij impediunt, vel pendet à consensu aliorum, qui nolunt consentire) non potest compelli. sufficit enim ut sit paratum facere quantum in se est, ut onus impleat. non enim donator censetur aliud intendisse, nisi expresserit; cum recta ratio non plus exigat, quam homo possit prestare. Idem dicendum de omnibus donationibus, quae ob aliquem finem principalem fiunt, cum aliquo onere annexo.

DUBITATIO XVII.

Utrum donatio ob causam praeteritam vel praesentem sit valida, si causa non subsit.

129
Si causa non subsit.
R Espondeo, Talem donationem esse inualem, nisi donator actu vel habitu ita sit affectus, ut illam censeatur velle valere, quamvis causa non subsit. colligitur ex Medina q. 24. Probat Primo, Quia talis donatio est inuoluntaria: procedit enim ex errore; quae si non esset, donatio non fieret: atqui donatio ut omnino valida sit, debet esse plene voluntaria, cum ex liberalitate pendeat. Secundo, Quando error dat causam contractui vel alteri dispositioni; actus est irritus, vel saltem in irritum reuocabilis, ut ostensum est supra cap. 17. Dubitat. 5. atqui hic dat causam actui: ergo. Tertio, Cum quis exprimit se donare ob causam, videtur donatio fieri sub conditione, si causa subsit: ergo si illa conditio non subsistit, donatio est nulla. Hoc tamen argumentum non est firmum; quia expressio causae non habet vim conditionis; ut patet in contractu matrimonij, si quis ita dicat, Accipio te in uxorem, quia es bonis moribus, quia diues, &c. talis enim contractus est validus, siue causa illa extet in re, siue non. solum enim exprimitur quid moueat & impellat animum ad contrahendum, non autem ponitur vlla conditio consensui.

Circa hanc assertionem Aduertendum est, si res absolute doneatur, & error non sit circa substantiam rei donanda, vel personam donatarij, vel circa substantiam ipsius actus (ut cum est error circa causam principalem, dantem speciem actui) sed solum circa conditionem accidentariam, vel causam secundariam, donationem non esse omnino irritam: dici tamen inualem, quia pro arbitrio donantis reuocari potest, errore cognito. & quidem si donatarius est causa deceptionis, tenetur errorem detegere, & ponere rem totam in arbitrio donatoris, ut donationem ratificet vel reuocet. si vero non est causa, non videtur ad hoc teneri. unde poterit retinere, donec reuocetur, iuxta ea quae d. Dub. 5. c. 17. diximus.

Discrimen erroris circa substantiam, & circa conditionem accidentariam.

130 Dixi, Nisi actu vel habitu, &c. quia saepe fit, quae iam ita esse affectum, ut si sciret causam esse falsam, nollet donare; tamen quia dedit, non vult donationem esse irritam. ut si donasti aliquid amico, quia putas illum curasse aliquod negotium, quod non curauit; tamen multa alia tua causa fecit, ob quae velles donationem confirmare.

Petes, Quando causa, ob quam aliquid datur, non subsit; quomodo scietur utrum velit donationem valere, an non?

131
Resp. Quando id non exprimitur, esse colligendum ex conditione dantis & accipientis, & rei donatae, & ex conditione causae. si enim causa ob quam datur non est principalis, sed secundaria, ob quam hic & nunc solum se applicat ad donandum, & extat aliqua causa principalior; tunc donatio non est censenda irrita, etiamsi illa causa secundaria non extet, ut patet exemplo allato. item cum datur elemosyna pauperi simulanti fidem Catholicam, vel sanctitatem; nam principalis causa dandi est paupertas. posset tamen talis donatio reuocari, si error ei causam dedit. deinde etsi causa principalis

130

131
Causa principalis & secundaria dandi.

palis ob quam datur non extet; si tamen conditio donantis, vel rei donatæ est talis, vt putetur nolle obligare ad restit. poterit donatarius retinere.

132
Paupertatis
simulatio-
ne ob-
tentum.

Hinc sæpè fit, vt qui simulatione sanctitatis, paupertatis vel infirmitatis, vel obsequiorum aliquid impetrarunt, non teneantur ad restitutionem; quia donatores non censentur idonus velle imponere, idque vel ob liberalitatem, vel ob benevolentiam & amicitiam, vel ob rerum paruitatem, vel quia res est consumpta, & difficilis esset donatario restitutio. Si tamen putetur donator velle, vt sic per fraudem obtentum restituatur, est restituendum, maximè si quantitas est notabilis. Imò etiam in dubio est restituendum; saltem pars aliqua, pro ratione dubij; quia cum non inceperit bona fide possidere, non potest ratione possessionis, ipsius conditio melior censeretur: vel certè debet fraudem aperire, & rem in libero arbitrio donantis constituere.

Dubium tamen est inter DD. cui sit restituendum id, quod simulatione paupertatis obtentum est, si donator putetur illum velle ad hoc obligare. Plerique DD. docent id esse conferendum in alios pauperes, vel in alios pios vsus. quia donator illud iam a se alienauit; & Christo donauit, accepturus pro eo mercedem, non secus ac si verè pauperi dedisset. ita Nauarr. cap. 17. num. 107. Scotus in 4. d. 15. q. 2. art. 3. Adrianus in 4. tract. de restit. q. 5. & Medina supra. Sotus tamen lib. 9. de Iustit. q. 7. art. 3. ad 4. putat esse restituendum donatori; quia hic non intendit donare Christo, nisi quatenus intendit donare huic pauperi. Sed possunt conciliari, si dicamus esse restituendum donatori, si is sit notus, & res sit notabilis, & ipse putetur velle vt sibi restituatur. alioqui si res sint minuta, vel ignoti qui dederunt, vel si putentur velle illud aliis pauperibus dari, aliis dandum est.

133
Cui resti-
tuendum.

CAPVT DECIMVMNONVM.

De testamento & legatis.

Constat Dubitationibus 8.

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit testamentum, & quomodo à codicillo differat.

RESPONDEO, Testamentum est voluntatis nostra iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult. Ita definitur L. 1. 7. Qui testam. fac. poss. Verùm quia hæc definitio conuenit etiam aliis vltimis voluntatibus, nempe codicillo, legato, fideicommissio & donationi causa mortis; addunt Doctores, cum directa heredis institutione. per quam particulam testamentum discernitur ab illis: quia nulla alia vltima voluntas continet heredis institutionem. vnde propriè loquendo Testamentum est heredis institutio. idè enim instrumentum illud dicitur testamentum iure ciuili, quia continet heredis institutionem; non autem quia continet legata vel fideicommissa. nam quoddam hæc in eodem instrumento scribantur, est extrinsecum & accessorium rationi testamenti; possent enim omitti.

Differt autem à codicillo, Primò, Quòd codicillus non fiat ad instituendum heredem; (nisi interdum ex privilegio, quale concessum militi, vt patet L. Militis codicillis. 36. 7. de milit. testam.) sed ad aliquid in testamento explicandù vel mutandum, addendum vel detrahendum; vt ad legata instituenda, vel ad substitutionem fideicommissariam faciendam, &c. Secundo, Quòd in codicillo sufficiant 5. testes; etiam si non sint rogati; inter quos possunt etiam esse mulieres. In testamento requiruntur 7. testes rogati masculi & puberes. vide Siluestrum v. Testamentum 1. num. 2. Hinc fit vt

2
Codicillus.

3
Clauisula
codicillaris.

4
Testamen-
tū ad piam
causam.

clausula codicillaris testamento addita (qua significat testator se velle suam dispositionem valere pro modum vel testamenti, vel codicilli, vel generatim se velle illam valere meliore modo, quo potest) eam vim habeat, vt etiam si testamentum ob defectu solemnitatis non valeat quòd testamentum (id est, quoad institutionem heredis directam) valeat tamen quòd codicillus. Vnde efficitur Primò, Vt legata tali testamento relicta, sint soluenda. Secundo, Si testator nō habens liberos, instituit extraneum heredem; institutio illa directa habebit vim substitutionis fideicommissariae. nam frater, vel alius, qui ab intestato succedit, tenebitur illi tradere hereditatem, retenta solùm quarta eius parte, quam vocant Trebellianicam. Tertio, Si verò habeat liberos, illi habebunt solùm legitimam; extraneus verò sic institutus habebit reliqua. vide Silu. supra n. 11. & Molinam disp. 132. & Iulium Clarum §. Testamentum quæst. 46.

DVBITATIO II.

Vtrum testamentum factum ad piam causam sit validum; si ei desint solemnitates, quas requirit Ius ciuile:

Verbi gratia, si non adsint 7. testes, vel non omnes sint masculi, & puberes; vel non omnes sint rogati, vel si nō omnes subscriperint, &c. quæ habentur L. Hac consultiſsima. 21. C. de testamentis. dicitur autem factum ad piam causam, quando heres instituitur pia causa, vt Ecclesia, Monasterium, pauperes.

Respondeo, Vt testamentum ad pias causas sit validum, etiam in foro externo, non requiruntur solemnitates.